

Eläimistä saatavien sivutuotteiden valvonta 2025

Ruokavirasto 415/00.01.02.00.01/2026

RUOKAVIRASTO

Livsmedelsverket • Finnish Food Authority

Ruokaviraston raportti
Hyväksymispäivä 10.6.2026

Hyväksyjä	Kitty Schulman
Esittelijä	Milla Luukko
Lisätietoja	Milla Luukko

Sisällysluettelo

1	ARVIO VALVONNAN VAIKUTTAVUUDEN TOTEUTUMISESTA	4
2	VALVONTASUUNNITELMAN TOTEUTUMINEN	5
3	TOIMINNAN JA TUOTTEIDEN SÄÄNNÖSTENMUKAISUUS	19
3.1	Todetut puutteet ja niiden yleisyys	19
3.2	Puutteiden analyysi.....	23
4	AUDITOINNIT JA MUU SAATU PALAUTE	25
5	ENNALTAEHKÄISEVÄT JA KORJAAVAT TOIMENPITEET	26
5.1	Toimijoiden säädösten tuntemuksen varmistaminen	26
5.2	Toimijoille annetut seuraamukset ja puutteiden korjaamistoimenpiteiden varmistaminen	26
5.3	Valvontajärjestelmään liittyvät korjaavat toimenpiteet	27
6	TOIMINNAN RESURSSIT	27
7	MUUTOKSET SEURAAVIEN VUOSIEN TOIMINTAAN	28

1 ARVIO VALVONNAN VAIKUTTAVUUDEN TOTEUTUMISESTA

Sivutuotevalvonnan vaikuttavuutta koskevana strategisena tavoitteena on varmistaa, ettei sivutuotteista aiheudu eläintautien leviämisen vaaraa, eikä muutakaan vaaraa ympäristölle, ihmisille tai eläimille. Ruokavirasto on ottanut tämän tavoitteen huomioon sekä sivutuotevalvonnan suunnittelussa, että valvonnan ohjaamisessa. Valvontatoimilla onnistuttiin tunnistamaan ja rajaamaan merkittäviä riskejä, mutta vuosisuunnitelman mukaisen sivutuotevalvonnan määrällisiä tavoitteita ei saavutettu kaikilta osin vuonna 2025.

Sivutuotevalvonnasta vastaavat Ruokavirasto ja kunnaneläinlääkärit Ruokaviraston vuosittain laatiman valvontasuunnitelman mukaisesti. Sivutuotealan laitosten valvontasuunnitelma laaditaan keskitetysti Ruokavirastossa valvontakohdelistana, mikä on selkiyttänyt kunnaneläinlääkäreiden valvontavelvoitteita laitoksissa. Kunnaneläinlääkärit vastaavat lisäksi tilakohtaisesta sivutuotevalvonnasta.

Kunnaneläinlääkärien sivutuotevalvonnassa ei laitosten valvonnan osalta päästy vuosisuunnitelman tavoitteisiin. Tähän on saattanut osalla valvonta-alueista vaikuttaa mm. resurssihaasteet ja rajallisista resursseista johtuva tehtävien priorisointi.

Ruokaviraston sivutuotevalvonta oli tehokasta ja toteutui pääosin valvontasuunnitelman mukaisesti. Tarkastuskertomuksiin kirjattujen puutteiden korjaamista valvottiin ja valvontasuunnitelman ulkopuoliset uusien toimijoiden rekisteröinti-ilmoitusten ja hyväksyntähakemusten käsittelyt aloitettiin viivytyksettä.

Valtakunnallisesti järjestetyn raatokeräilyn strategisena vaikuttavuustavoitteena on, että tiloilla kuolleet naudat, siat, siipikarja ja pienet märehitijät toimitetaan keräilyalueella aina asianmukaisesti käsiteltäväksi ja märehitijöiltä otetaan tarvittavat TSE-näytteet. Raatokeräily toimi pääsääntöisesti hyvin. Ruhojen asianmukaisella keräilyllä ja hävittämisellä torjuttiin merkittäväällä tavalla eläintauti- ja zoonoosiuhkaa sekä turvattiin ympäristön terveyttä.

Sivutuotevalvonnan resurssien tehokkaamman hyödyntämisen ja vaikuttavamman kohdentamisen hidasteena on tietojärjestelmien puute. Tietojärjestelmien puuttuminen vaikeuttaa valvontatietojen kokoamista ja analysointia, mikä rajoittaa riskiperusteisen valvonnan suunnittelua ja kehittämistä. Valvontatietojen manuaalinen kokoaminen on hyvin aikaa vievää ja lisää virheiden riskiä.

2 VALVONTASUUNNITELMAN TOTEUTUMINEN

Sivutuotealan toimijoiden hyväksyminen ja valvonta (laitosvalvonta)

Sivutuotteita käsittelevillä, varastoivilla ja hävittävillä laitoksilla on oltava toimivaltaisen viranomaisen hyväksyntä tai rekisteröinti. Laitoksen rekisteröinnin tai hyväksymisen suorittaa laitostyyppistä riippuen joko Ruokavirasto tai kunnaneläinlääkäri.

Taulukossa 1 on esitetty toimivien sivutuotealan laitosten määrät ja muutokset vuonna 2025.

Taulukko 1. Hyväksytyjen ja rekisteröityjen sivutuotealan laitosten lukumäärä (kpl) vuoden 2025 lopussa (*tilanne 28.4.2026 mennessä Ruokavirastoon toimitettujen tietojen perusteella*).

Laitostyyppi	Viranomaisen	Uusia 2025	Lopettaneita 2025	Laitoksia yhteensä 2025
Hyväksytyt laitokset				
Väliasteen laitokset	KEL	1	0	37
Varastointilaitokset	KEL	0	0	4
	Ruokavirasto	0	0	14
Polttolaitokset	KEL	6	5	229
Käsittelylaitokset	Ruokavirasto	0	3	17
Biokaasulaitokset	Ruokavirasto	2	1	29
Kompostointilaitokset	Ruokavirasto	2	0	65
Lannoitteita ja maanparannusaineita valmistavat laitokset	Ruokavirasto	0	0	8
Lemmikkieläinten ruokia valmistavat laitokset	Ruokavirasto	2	4	35
Hyväksytyjä laitoksia yhteensä		13	13	438
Rekisteröidyt laitokset				
Öljykemian laitokset	Ruokavirasto	0	0	1
Tekniset laitokset	KEL	7	2	50
Tilarehustamot	KEL	1	25	33
Tutkimuslaitokset	Ruokavirasto	3	1	59
Keräyskeskukset	KEL	0	1	3
	Ruokavirasto	0	4	11
Rehusekoittamot	Ruokavirasto	0	2	5
Varastointilaitokset*	Ruokavirasto (rehu)	0	0	4
Kuljetusliikkeet	Ruokavirasto	21	0	99
Välittäjät	Ruokavirasto	7	1	22
Muut rekisteröidyt toimijat	KEL	0	0	5
	Ruokavirasto	1	0	14
Rekisteröityjä laitoksia yhteensä		40	36	306
Kaikki laitokset ja toimijat yhteensä		53	49	744

*) Luku sisältää sellaiset sivutuotevarastot, jotka on hyväksytty tai rekisteröity rehuhygieniasetuksen nojalla, mutta jotka ovat silti myös sivutuotevarastojen listalla.

Viranomaisen on säännöllisin väliajoin suoritettava tarkastuksia ja valvontaa hyväksymissään ja rekisteröimissään laitoksissa. Ruokavirasto ja kunnaneläinlääkärit valvovat hyväksymiään ja rekisteröimiään laitoksia. Lisäksi kunnaneläinlääkärit valvovat Ruokaviraston rekisteröimiä ja hyväksymiä laitoksia, jotka eivät sijaitse teurastamoiden yhteydessä. Valvonta tapahtuu Ruokaviraston laatiman vuosittaisen valvontasuunnitelman mukaisesti. Valvontavuoden aikana tarkastettavat laitokset on valittu riskiarvioinnin perusteella laitoskategorioittain. Kunnaneläinlääkärit on ohjeistettu toimittamaan tarkastuksista laatimansa tarkastuskertomukset välittömästi aluehallintovirastoon sekä Ruokavirastoon. Tarkastuseläinlääkärit valvovat teurastamojen yhteydessä olevia sivutuoteasetuksen mukaisia laitoksia osana muuta laitosten valvontaa. Sivutuotteista tehdyt havainnot otetaan huomioon laitosten Oiva-arvioinneissa. Elintarvikehuoneistot ovat sivutuoteasetuksen mukaisia sivutuotteiden valmistusketjun lähtöpisteitä, mutta eivät sivutuoteasetuksen tarkoittamia,

sivutuoteasetuksen mukaisia laitoksia. Elintarvikehuoneistoissa sivutuoteasetuksen noudattamisen valvonnasta vastaa elintarvikevalvonnasta vastaava viranomainen.

Vuoden 2026 alussa voimaan tulleesta aluehallintouudistuksesta huolimatta vuoden 2025 valvonnan raportointi toteutetaan entisen käytännön mukaisesti. Aluehallintovirastot raportoivat toimialueellaan toteutuneet kunnaneläinlääkärien suorittamat sivutuotetarkastukset VASU-raportoinnin yhteydessä täytettävään taulukkoon. Kunnaneläinlääkärien tekemät laitosten hyväksynnit ja rekisteröinnit, tarkastuskertomusten laatiminen sekä valvontatulosten raportointi toteutetaan ilman sähköistä järjestelmää, minkä vuoksi valvontatulokset joudutaan kokoamaan Ruokavirastossa manuaalisesti tarkastuskertomusten ja AVI:en VASU-raportointien perusteella.

Taulukoissa 2 ja 3 on esitetty laitostyyppikohtaisesti ja valvontaviranomaisittain eriteltynä Ruokaviraston valvontasuunnitelmassa edellytettujen ja toteutuneiden tarkastusten määrät vuonna 2025.

Taulukko 2. Ruokaviraston suorittamat sivutuotelaitosten tarkastukset 2025

Ruokaviraston laitosvalvonta (kpl)	Suunnitellut 2025	Suunnitelluista toteutuneet 2025	Valvonta- suunnitelman ulkopuoliset 2025
Hyväksytyt laitokset			
Varastointilaitokset	0	0	0
Käsittelylaitokset	12	12 (100 %)	1 ¹⁾
Biokaasulaitokset	12	10 (83 %)	2
Kompostointilaitokset	7	7 (100 %)	3
Lannoitteita ja maanparannusaineita valmistavat laitokset	2	2 (100 %)	0
Lemmikkieläinten ruokia valmistavat laitokset	8	8 (100 %)	3 ¹⁾
Tarkastuksia yhteensä	41 kpl	39 kpl (95 %)	9 kpl
Rekisteröidyt laitokset			
Öljykemian laitokset	0	0	0
Keräyskeskukset (teur. yht.)	0	0	0
Rehusekoittamot	2	2 (100 %)	0
Muut rekisteröidyt toimijat	1 ²⁾	1 (100 %)	0
Tarkastuksia yhteensä	3 kpl	3 kpl (100 %)	0 kpl
Tarkastuksia yhteensä hyväksytyissä ja rekisteröidyissä laitoksissa	44 kpl	42 kpl (95 %)	9 kpl

1) Hyväksyntätarkastuksia

2) Tarkastettavien toimijoiden ja laitosten määrää sen jälkeen, kun valvontasuunnitelman alkuperäisistä kohteista on poistettu toimintansa lopettaneet.

Taulukko 3. Kunnaneläinlääkäriin suorittamat sivutuotelaitosten tarkastukset 2025 (*tilanne 28.4.2026 mennessä Ruokavirastoon toimitettujen tietojen perusteella*).

Kunnaneläinlääkäriin laitosvalvonta (kpl)	Suunnitellut 2025	Suunnitelluista toteutuneet 2025	Valvonta- suunnitelman ulkopuoliset 2025
Hyväksytyt laitokset			
Väliasteen laitokset	2	2 (100 %)	1 ¹⁾
Varastointilaitokset	0	0	0
Polttolaitokset	8 ²⁾	4 (50 %)	6 ¹⁾
Käsittelylaitokset	5 ²⁾	2 (40 %)	1 ³⁾
Lemmikkieläinten ruokia valmistavat laitokset	0	0	0
Tarkastuksia yhteensä	15 kpl	8 kpl (53 %)	8 kpl
Rekisteröidyt laitokset			
Öljykemian laitokset	0	0	0
Keräyskeskukset (ei teur. yht.)	1	0 (0 %)	0
Tekniset laitokset	0	0	0
Tilarehustamot	17 ²⁾	10 (59 %)	2 ³⁾
Rehusekoittamot	3 ²⁾	1 (33 %)	1 ³⁾
Muut rekisteröidyt toimijat	0	0	0
Tarkastuksia yhteensä	21 kpl	11 kpl (52 %)	3 kpl
Tarkastuksia yhteensä hyväksytyissä ja rekisteröidyissä laitoksissa	36 kpl	19 kpl (53 %)	11 kpl

1) Hyväksyntätarkastuksia

2) Tarkastettavien toimijoiden ja laitosten määrää sen jälkeen, kun valvontasuunnitelman alkuperäisistä kohteista on poistettu toimintansa lopettaneet.

3) Ylimääräinen tarkastus (esim. uusintatarkastus tai epäilyyn perustuva tarkastus)

Ruokaviraston suorittama laitoshyväksyntä, rekisteröinti ja valvonta

Ruokavirasto hyväksyi tai rekisteröi 38 uutta sivutuotealan laitosta ja toimijaa. Hyväksytyistä laitoksista neljä oli lannoitealan laitoksia. Uusia rehua valmistavia sivutuotelaitoksia hyväksyttiin kaksi, molemmat lemmikkieläinten ruokia valmistavia laitoksia. Lisäksi uudelleenhyväksyttiin kolme jo alalla toimivaa yritystä, jotka olivat siirtyneet uusiin tiloihin toiminnan pysyessä muuten ennallaan. Näistä kaksi oli lemmikkieläinten ruokia valmistavia laitoksia ja yksi käsittelylaitos. Lisäksi rekisteröitiin kuljetusliikkeitä 21, sivutuotteita välittäviä toimijoita seitsemän ja tutkimuslaitoksia kolme sekä yksi sivutuotteita lääkinnällisten laitteiden valmistukseen käyttävä toimija.

Hyväksytyjä ja rekisteröityjä laitoksia tarkastetaan vuosittaisen valvontasuunnitelman mukaisesti. Vuosisuunnitelman lisäksi tarkastetaan uudet hyväksytyt toimijat. Tarvittaessa tarkastuksia voidaan kohdentaa myös uusiin rekisteröityihin toimijoihin. Ruokaviraston suunnitellut sivutuotealan laitosten tarkastukset toteutuivat lannoitealan laitosten osalta suunnitellusti toiminnassa olevien laitosten osalta. Suunnitelluista kompostointilaitosten tarkastuksista toteutuivat kaikki, mutta biokaasulaitoksista jäi toteutumatta kaksi, koska näissä laitoksissa oli prosessimuutostyöt kesken. Rehulaitosten valvonta toteutui pääosin suunnitelman mukaisesti ja suunnitelman ulkopuolisia hyväksyntätarkastuksia tehtiin neljä. Yhden rehusivutuotteiden välittäjän suunniteltu tarkastus peruuntui, koska toimija ilmoitti heti alkuvuonna toiminnan päättymisestä. Ruokaviraston Eläinten terveyden ja lääkitsemisen yksikön sivutuotetiimin (jäljempänä ELTE) suorittamat sivutuotevalvonnat toteutuivat

valvontasuunnitelman mukaisesti. Ruokaviraston valvonnassa olevia teurastamoiden yhteydessä sijaitsevia keräyskeskuksia valvoo tarkastuseläinlääkäri. Näissä laitoksissa valvontaa tehdään ja siitä pidetään kirjaa Oiva-ohjeistuksen mukaisesti osana muuta sivutuotevalvontaa.

Eläinperäisten sivutuotteiden kuljetusliikkeitä ei kuulunut vuoden 2025 sivutuote- eikä rehuvalvontasuunnitelmaan. Kuljetuskaluston tarkastuksia tehdään rehunäytteenoton yhteydessä, mutta rehukuljetuskalustotarkastukset painottuivat kasviperäisiin rehuihin, joten sivutuotteita kuljettavaa kalustoa ei erikseen tarkastettu. Näin ollen esimerkiksi raatokuljetukset jäivät kokonaan tarkastusten ulkopuolelle lukuun ottamatta laitostarkastusten yhteydessä suoritettuja kuljetuskaluston tarkastuksia (näitä ei raportoida erikseen vaan ne raportoidaan laitostarkastusten osana).

Ruokaviraston valtuuttamat tarkastajat ottivat sivutuotteita rehukäyttöön käsitteleviltä toimijoilta valmistuksen valvontana yhteensä 85 näytettä 33 eri toimijalta. Suunnitelma oli 88 näytettä 36 eri valvontakohteesta. Muutaman valvontakohteen osalta toiminta oli keskeytyksessä valvontavuoden aikana tai se oli kokonaan loppunut. Toiminnan keskeytyksiä / lopetuksia oli erityisesti rehujakeita turkiseläimille valmistaneissa valvontakohteissa. Otetuista näytteistä 64 oli lemmikkieläimille tarkoitettuja raakapakasteita, kuivattuja sivutuotteita, lämpökäsiteltyjä täys- ja täydennysrehuja tai niiden valmistuksessa käytettyjä raaka-aineita. Muut 21 näytettä olivat käsiteltyjä eläinvalkuaisia, käsiteltyjä sivutuotteita turkiseläimille ja turkiseläinten rehuseoksia.

Ruokaviraston suorittamien laitosvalvontojen yhteislukumäärä vuonna 2025 oli 51 kpl. Vuonna 2024 luku oli 48 kpl, 2023 57 kpl, 2022 37 kpl ja vuonna 2021 40 kpl. Luku pitää sisällään suunnitelluista tarkastuksista toteutuneet, hyväksyntätarkastukset ja muut tarkastukset, esimerkiksi epäilyyn perustuvat tarkastukset.

Kunnaneläinlääkäreiden suorittama laitosten hyväksyntä ja valvonta

Vuoden 2025 lopussa kunnaneläinlääkäreiden hyväksymiä ja rekisteröimiä sivutuotealan laitoksia oli yhteensä 360. Vuoden aikana Ruokavirastolle ilmoitettiin 14 uutta sivutuotelaitosta ja -toimijaa. Eniten hyväksyttiin polttolaitoksia, kuusi kpl, joista neljä oli tilakohtaisia polttolaitoksia ja kaksi eläintuhkaamoja. Lisäksi hyväksyttiin yksi väliasteen laitos, sekä rekisteröitiin seitsemän teknistä laitosta ja yksi tilarehustamo. Toimintansa oli lopettanut 33 laitosta: viisi polttolaitosta, kaksi teknistä laitosta, 25 tilarehustamoja ja yksi keräyskeskus.

Kunnaneläinlääkärit valvovat Ruokaviraston ohella myös joitakin sellaisia laitoksia, jotka Ruokavirasto hyväksyy tai rekisteröi. Tällaisia laitoksia ovat käsittelylaitokset, lemmikkieläinten ruokia valmistavat laitokset ja turkisrehusekoittamot sekä ns. muut sivutuotetoimijat, kuten välittäjät, kuljetusliikkeet ja sivutuotteita tutkimustarkoituksiin käyttävät toimijat.

Vuonna 2025 kunnaneläinlääkärien toteuttama suunnitelmallinen laitosvalvonta kohdistui edellisvuoden tapaan pääasiassa turkiseläinten rehua valmistaviin laitoksiin turkiseläinrehun turvallisuuden varmistamiseksi. Valvontasuunnitelman mukaisesti tarkastettavina oli 35 tilarehustamoja, neljä turkisrehusekoittamoja sekä kaksi turkissektorin luokan 2 käsittelylaitosta, joista osa oli siirtynyt vuoden 2024 valvontasuunnitelmasta vuodelle 2025, koska valtaosa kohteista jäi edellisenä vuonna tarkastamatta. Lisäksi kunnaneläinlääkäreillä oli tarkastettavanaan yksi luokan 1 käsittelylaitos, johon oli valvontasuunnitelman mukaan tarkoitus tehdä neljä tarkastusta vuoden aikana, sekä kaksi väliasteen laitosta, yksi keräyskeskus ja kymmenen polttolaitosta.

Valvonnan yhteydessä todettiin, että 18 tilarehustamolla, yhdellä rehusekoittamolla, yhdellä turkissektorin luokan 2 käsittelylaitoksella sekä kahdella polttolaitoksella ei ollut enää sivutuotealan toimintaa, minkä vuoksi nämä kohteet poistettiin kansalliselta laitoslistalta. Jäljelle jääneistä kohteista kunnaneläinlääkärit tarkastivat kymmenen 17:stä tilarehustamosta, yhden kolmesta rehusekoittamosta, neljä kahdeksasta polttolaitoksesta, sekä molemmat väliasteen laitokset. Luokan 1 käsittelylaitokseen suunnitelluista neljästä tarkastuksesta toteutui kaksi. Suunnitelluista tarkastuksista tekemättä jääneet siirtyivät toteutettavaksi seuraavana vuonna.

Kunnaneläinlääkäreiden suorittamien laitosvalvontojen yhteislukumäärä vuonna 2025 oli 30 kpl (vuonna 2024 23 kpl, 2023 26 kpl, 2022 14 kpl, 2021 17 kpl, 2020 12 kpl). Luku pitää sisällään suunnitelluista tarkastuksista toteutuneet, hyväksyntätarkastukset ja muut tarkastukset, esimerkiksi epäilyyn perustuvat tarkastukset ja uusintatarkastukset.

Elintarvikealan toimijoiden sivutuotevalvonta, Oiva

Teurastamoiden ja niiden yhteydessä olevien hyväksytyjen elintarvikehuoneistojen sivutuotevalvonnasta vastaavat teurastamoita valvovat Ruokaviraston virkaeläinlääkärit. Vielä vuoden 2025 osalta poroteurastamoiden ja niiden yhteydessä olevien hyväksytyjen elintarvikehuoneistojen sivutuotevalvonnasta vastasivat Lapin aluehallintoviraston virkaeläinlääkärit. Kuntien elintarvikevalvontaviranomaiset tekevät sivutuotevalvontaa muissa kuin edellä mainituissa hyväksytyissä elintarvikehuoneistoissa sekä rekisteröidyissä elintarvikehuoneistoissa. Sivutuotevalvonta suoritetaan osana muuta riskiperusteista elintarvikevalvontaa, jonka perusteella toimijat saavat Oiva-arvion.

Hyväksytyjen elintarvikehuoneistojen, mukaan lukien teurastamoiden, sivutuotevalvonnassa arvioidaan TSE-toimintojen hyväksymisiin liittyviä asioita (Oiva-rivi 1.3), TSE-riskiaineiden käsittelyä (8.1), sivutuotteiden käsittelyn ja varastoinnin hygieniää (5.7), sivutuotteiden tuotantoa ja jäljitettävyyttä (5.8) sekä sivutuotteiden lähettämistä, kaupallisia asiakirjoja ja kuljetusolosuhteita (15.5). Rekisteröidyissä elintarvikehuoneistoissa arvioidaan ainoastaan sivutuotteiden erillään pitoa (3.7) ja sivutuotteiden jäljitettävyyttä (3.8). Oiva-arviointiasteikossa A=Oivallinen, B=Hyvä, C=Korjattavaa ja D=Huono.

Taulukkoon 4 on koottu sivutuotevalvonnassa annetut Oiva-arviot ja niiden johdosta tehdyt toimenpiteet. Taulukon tiedot kattavat kaikki elintarvikehuoneistot. Hyväksytyjen elintarvikehuoneistojen tiedoissa on mukana sekä Ruokaviraston virkaeläinlääkärien teurastamoissa ja niiden yhteydessä olevissa hyväksytyissä elintarvikehuoneistoissa ja sivutuoteasetuksen mukaisissa laitoksissa tekemä sivutuotevalvonta, että kunnan elintarvikevalvontaviranomaisten muissa hyväksytyissä ja rekisteröidyissä elintarvikehuoneistoissa tekemä sivutuotevalvonta.

Taulukko 4. Sivutuotevalvonnassa annetut Oiva-arviot ja niiden johdosta tehty toimenpiteet.

Tarkastettu Oiva-rivi / asiakokonaisuus	Tarkastettujen toimipaikkojen lkm	Tarkastusten lkm	A	B	C	D	Ohjaus ja neuvonta, lkm	Kehotukset, lkm	Pakotoinmet, lkm
Hyväksytyt elintarvikehuoneistot									
TSE-toimintojen hyväksyminen	12	13	85 % 11 kpl	8 % 1 kpl	8 % 1 kpl	0 %	0	2	0
TSE-riskiaineiden käsittely	21	25	76 % 19 kpl	16 % 4 kpl	8 % 2 kpl	0 %	3	3	0
Sivutuotteiden käsittelyn ja varastoinnin hygieniat	214	254	81 % 206 kpl	15 % 38 kpl	4 % 10 kpl	0 %	34	11	0
Sivutuotteiden tuotanto ja jäljitettävyyden	176	201	65 % 131 kpl	25 % 51 kpl	8 % 17 kpl	1 % 2 kpl	50	19	0
Sivutuotteiden lähettäminen, kaupalliset asiakirjat ja kuljetusolosuhteet	115	123	78 % 96 kpl	18 % 22 kpl	3 % 4 kpl	1 % 1 kpl	20	6	0
Rekisteröidyt elintarvikehuoneistot									
Sivutuotteiden erillään pito	217	223	94 % 209 kpl	5 % 11 kpl	1 % 3 kpl	0 % 0 kpl	16	3	0
Sivutuotteiden jäljitettävyyden	80	81	81 % 66 kpl	15 % 12 kpl	3 % 3 kpl	0 % 0 kpl	14	3	0

Hyväksytyissä elintarvikehuoneistoissa arvosanaan C johtaneet puutteet liittyivät muun muassa sivutuoteasiakirjoihin ja -kirjanpitoon, sivutuoteastioiden hygieniaan, omavalvonnan puutteisiin, sekä sivutuotteiden merkitsemiseen, säilytykseen ja erillään pitoon.

Hyväksytyissä elintarvikehuoneistoissa arvosanaan D johtaneissa tapauksissa epäkohdat liittyivät sivutuotteiden kirjanpitoon ja jäljitettävyyteen, sivutuotteiden säädösten vastaiseen hävittämiseen sekä laiminlyönteihin liittyen rehualan toimijaksi rekisteröitymiseen.

Rekisteröidyissä elintarvikehuoneistoissa arvosanaan C johtaneet puutteet liittyivät mm. sivutuotteiden erillään pitämiseen elintarvikkeista, käsittelyyn ja sivutuotteiden kirjanpitoon.

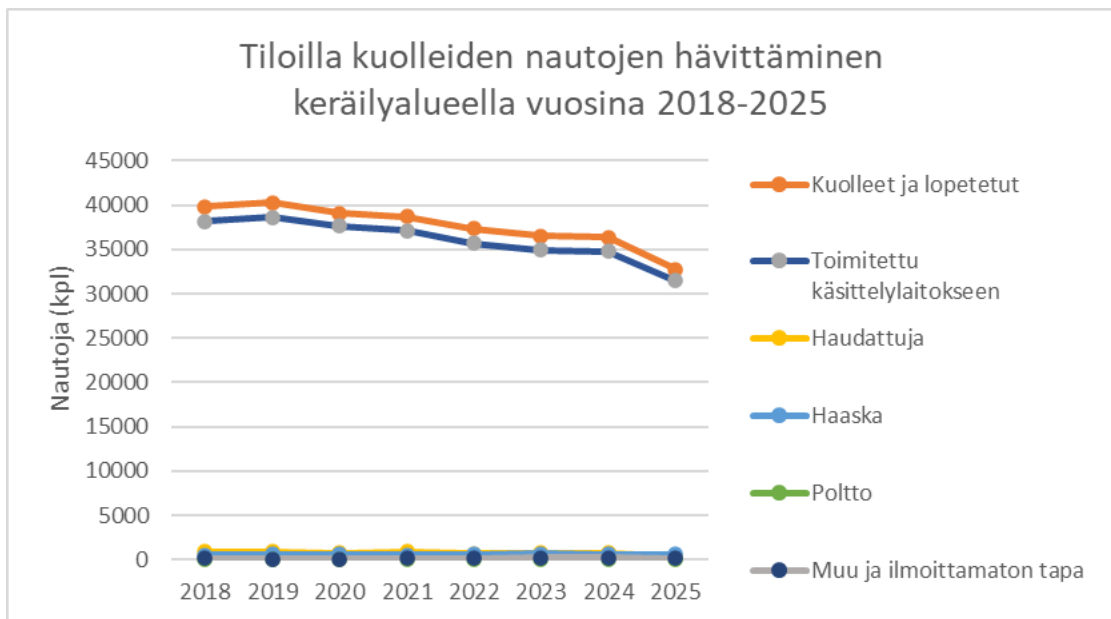
Sivutuotteiden hävittämisen valvonta ja valvonnan toteutuminen tiloilla

Kunnaneläinlääkärit tekivät raatojen ja kotiteurasjätteiden hävittämättä jättämiseen tai asiattomaan säilytyksen liittyviä tarkastuksia muiden sektoreiden tilatarkastusten yhteydessä. Yksittäistapauksissa valvontakäyntejä tehtiin oman epäilyn tai ulkopuolisen tahon tekemän valituksen vuoksi. Lisäksi kunnaneläinlääkärit tekivät uusintatarkastuksia tiloille, joilla oli todettu puutteita edellisten kahden vuoden aikana toteutetussa suunnitelmallisessa valvonnassa. Vuosina 2023–2024 suunnitelmallista valvontaa kohdistettiin tiloille, joilla oli eläinrekistereiden perusteella syytä epäillä laiminlyöntejä tiloilla syntyneiden sivutuotteiden säilytyksessä, hävittämisessä ja/tai käytössä, tai huomattavan suuria kotiteurasusmääriä.

Kuolleet naudat ja niiden hävittäminen

Koko maassa tiloilla kuoli tai lopetettiin nautarekisterin mukaan yhteensä 35 568 nautaa; näistä 32 714 kuoli keräilyalueella (92 %) ja 2 854 kpl (8 %) syrjäisellä alueella.

Keräilyalueella tiloilla kuolleista naudoista 96 % (31 491 kpl) päätyi tuottajien ilmoitusten mukaan käsittelylaitokseen ja noin 1,3 % (418 kpl) oli hävitetty lainsäädännön vastaisesti hautaamalla. Muilla tavoin hävitettyjen osuus oli noin 2,5 % (haaskakäyttö, poltto, muu ilmoittamaton tapa). Haaskalle vietiin 610 nautaa. Keräilyalueen tiloilla kuolleiden nautojen hävitystavat on esitetty kuvassa 1.

Kuva 1. Tiloilla kuolleiden ja lopetettujen nautojen määrä ja hävitystavat vuosina 2018–2025 nautarekisterin mukaan.

Syrjäisellä alueella kuolleista naudoista (2 854 kpl) haudattiin 94 % (2 696 kpl) ja keräilyyn päätyi noin 5,2 % (147 kpl). Muilla tavoin hävitettyjen osuus oli 0,4 % (haaskakäyttö, poltto, muu ilmoittamaton tapa). Haaskakäyttöön meni 8 nautaa.

Raatokeräilyn piirissä olevien nautatilojen määrä oli laskenut edelleen ollen nyt 4 743 kpl (vuonna 2024 5 132 kpl, 2023 5 454 kpl, 2022 5 679 kpl, 2021 6 018 kpl). Näiltä tiloilta raatoja haettiin Honkajoki Oy:n käsittelylaitokseen yhteensä 35 999 kpl.

Kerättävien nautojen määrä laski selvästi edellisvuodesta. Lisäksi tarkasteltaessa vuosien 2021–2025 välistä ajanjaksoa on kerättävien nautojen määrä laskenut koko ajan määrän ollessa vuonna 2025 15 % alhaisempi vuoteen 2021 verrattuna. Myös

raatokeräilyn piirissä olevien nautatilojen määrä on laskenut huomattavasti vuosi vuodelta.

Taulukossa 5 on tiloilla kuolleiden ja lopetettujen nautojen määrä ja hävitystavat vuosina 2021–2025 koko maassa.

Taulukko 5. Tiloilla kuolleiden ja lopetettujen nautojen määrä ja hävitystavat vuosina 2021–2025 nautarekisterin mukaan.

Vuosi	2021	2022	2023	2024	2025
Kuolleet ja lopetetut, koko maa	42 082	40 290	39 519	39 653	35 568
Keräilyalue					
Kuolleet ja lopetetut	38 688	37 318	36 506	36 394	32 714
Toimitettu käsittelylaitokseen, kpl	37 136	35 658	34 895	34 756	31 491
Toimitettu käsittelylaitokseen, %	96 %	96 %	96 %	95 %	96 %
Haudattu, kpl	902	658	751	759	418
Haudattu, %	2,3 %	1,8 %	2,1 %	2,1 %	1,3 %
Haaska, kpl	561	632	660	627	610
Haaska, %	1,5 %	1,7 %	1,8 %	1,7 %	1,9 %
Poltto, kpl	3	0	0	0	2
Poltto, %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Muu ja ilmoittamaton tapa, kpl	136	190	200	252	193
Muu ja ilmoittamaton tapa, %	0,4 %	0,5 %	0,5 %	0,7 %	0,6 %
Syrjäinen alue					
Kuolleet ja lopetetut	3 394	3 152	3 013	3 259	2 854
Toimitettu käsittelylaitokseen, kpl	89	91	71	77	147
Toimitettu käsittelylaitokseen, %	2 %	2,9 %	2,4 %	2,4 %	5,2 %
Haudattu, kpl	3 290	3 037	2 921	3 169	2 696
Haudattu, %	97 %	96 %	97 %	97 %	94 %
Haaska, kpl	5	21	15	9	8
Haaska, %	0,1 %	0,7 %	0,5 %	0,3 %	0,3 %
Poltto, kpl	0	0	0	0	0
Poltto, %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Muu ja ilmoittamaton tapa, kpl	0	3	6	4	3
Muu ja ilmoittamaton tapa, %	0,0 %	0,1 %	0,2 %	0,1 %	0,1 %

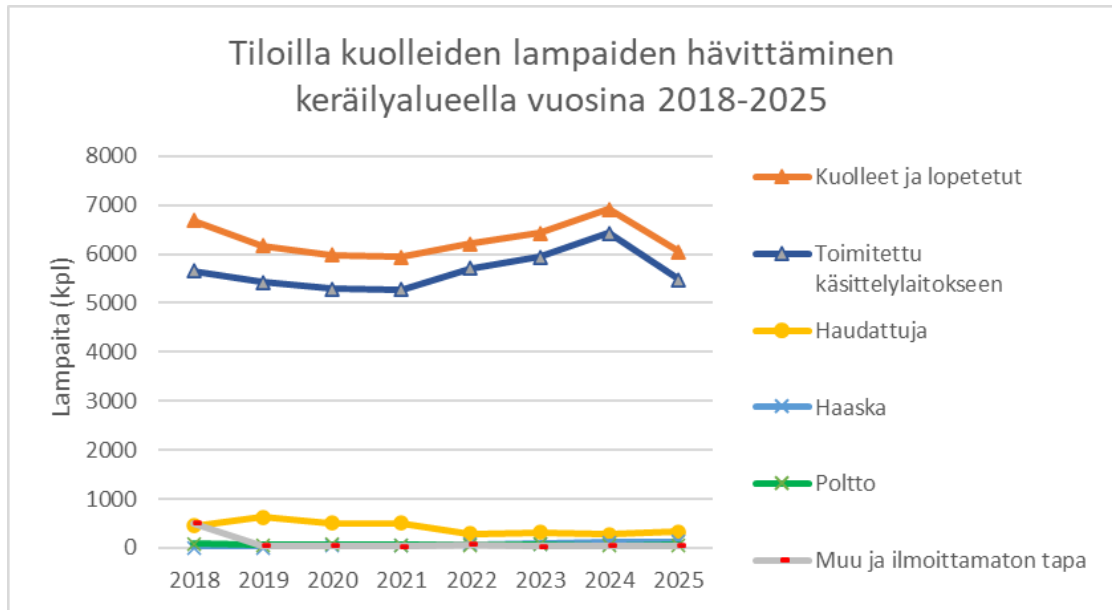
Kuolleet lampaat ja vuohet, sekä niiden hävittäminen

Lammas- ja vuohitilojen määrässä ei ole tapahtunut suurtakaan muutosta. Tiloja, joilta raatoja haettiin, oli vuonna 2025 yhteensä 835 kpl (vuonna 2024 837 kpl, 2023 877 kpl, 2022 835 kpl, 2021 900 kpl). Näiltä tiloilta raatoja haettiin Honkajoki Oy:n käsittelylaitokseen yhteensä 6 122 kpl.

Lammasrekisterin mukaan tiloilla kuolleita ja lopetettuja lampaita oli koko maassa 7 461 kpl. Keräilyalueella kuolleiden ja lopetettujen määrä oli 6 044 kpl ja syrjäisellä alueella 1 417 kpl. Lampaiden määrä oli aiempien vuosien nousun jälkeen nyt laskenut edellisvuodesta selvästi.

Keräilyalueella 91 % raadoista toimitettiin raatokeräilyn kautta käsittelylaitokseen (5 476 kpl), hautaamalla hävitettiin 5 % (332 kpl) ja polttamalla 0,9 % (56 kpl). Muilla yksilöimättömillä tavoilla raadoista hävitettiin noin 0,9 % (52 kpl). Alle 12 kk ikäisten

kuolleiden lampaiden haaskakäyttöön meni 128 lammasta. Keräilyalueen tiloilla kuolleiden lampaiden hävitystavat on esitetty kuvassa 2.

Kuva 2. Tiloilla kuolleiden ja lopetettujen lampaiden määrä ja hävitystavat vuosina 2018–2025 lammast- ja vuohirekisterin mukaan.

Syrjäisellä alueella käsittelylaitokseen toimitettiin 0,5 % raadoista (7 kpl). Hautaamalla hävitettiin 98 % (1 394 kpl), polttamalla 0 % ja muulla tavoin 0,6 % (9 kpl). Alle 12 kk ikäisten kuolleiden lampaiden haaskakäyttöön meni 7 lammasta.

Taulukossa 6 on tiloilla kuolleiden ja lopetettujen lampaiden määrä ja hävitystavat vuosina 2021–2025 koko maassa.

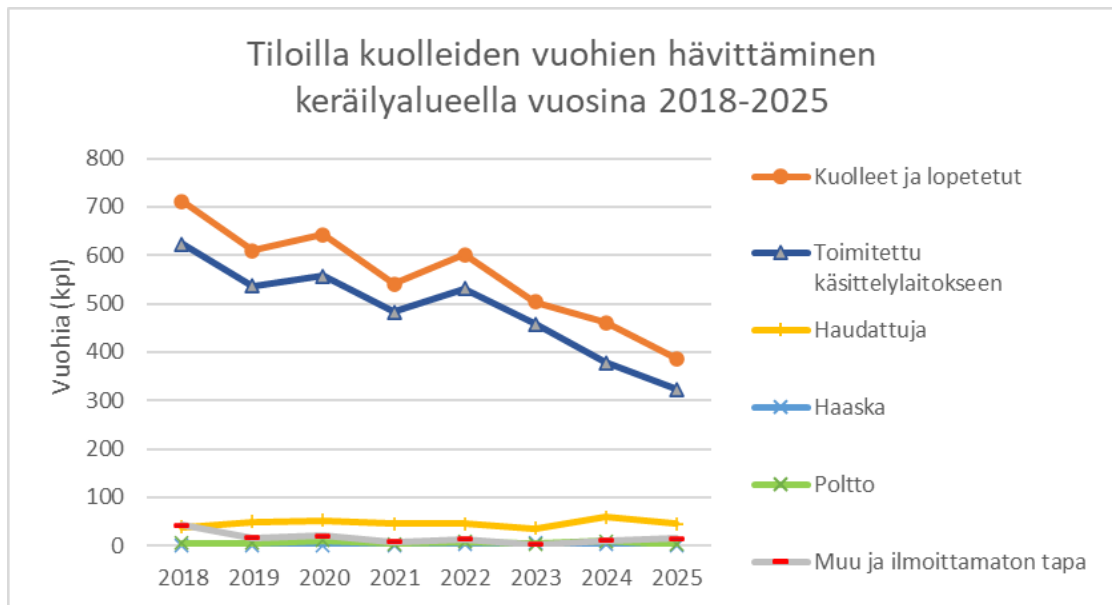
Taulukko 6. Tiloilla kuolleiden ja lopetettujen lampaiden määrä ja hävitystavat vuosina 2021–2025 lammastrekisterin mukaan.

Vuosi	2021	2022	2023	2024	2025
Kuolleet ja lopetetut, koko maa	8 550	8 544	8 314	8 655	7 461
Keräilyalue					
Kuolleet ja lopetetut	5 947	6 218	6 432	6 917	6 044
Toimitettu käsittelylaitokseen, kpl	5 280	5 706	5 934	6 427	5 476
Toimitettu käsittelylaitokseen, %	89 %	92 %	92 %	93 %	91 %
Haudattu, kpl	512	296	313	278	332
Haudattu, %	9 %	5 %	5 %	4 %	5 %
Haaska, kpl	56	76	80	111	128
Haaska, %	0,9 %	1,2 %	1,2 %	1,6 %	2,1 %
Poltto, kpl	63	63	67	50	56
Poltto, %	1,1 %	1,0 %	1,0 %	0,7 %	0,9 %
Muu ja ilmoittamaton tapa, kpl	35	77	38	51	52
Muu ja ilmoittamaton tapa, %	0,6 %	1,2 %	0,6 %	0,7 %	0,9 %

Syrjäinen alue					
Kuolleet ja lopetetut	2 603	2 326	1 882	1 738	1 417
Toimitettu käsittelylaitokseen, kpl	43	7	9	4	7
Toimitettu käsittelylaitokseen, %	1,7 %	0,3 %	0,5 %	0,2 %	0,5 %
Haudattu, kpl	2 495	2 275	1 759	1 683	1 394
Haudattu, %	96 %	98 %	93 %	97 %	98 %
Haaska, kpl	8	14	8	6	7
Haaska, %	0,3 %	0,6 %	0,4 %	0,3 %	0,5 %
Poltto, kpl	42	16	86	32	0
Poltto, %	1,6 %	0,7 %	4,6 %	1,8 %	0,0 %
Muu ja ilmoittamaton tapa, kpl	15	14	20	13	9
Muu ja ilmoittamaton tapa, %	0,6 %	0,6 %	1,1 %	0,7 %	0,6 %

Vuohirekisterin mukaan tiloilla kuolleiden ja lopetettujen vuohien määrä oli jatkanut laskuaan ja oli koko maassa 425 kpl. Keräilyalueella kuolleiden ja lopetettujen määrä oli 386 kpl ja syrjäisellä alueella 39 kpl.

Keräilyalueella 84 % raadoista (323 kpl) toimitettiin käsittelylaitokseen. Hautaamalla raadoista hävitettiin 12 % (45 kpl) ja polttamalla 0,5 % (2 kpl). Muilla yksilöimättömillä tavoilla raadoista hävitettiin 23,9 % (15 kpl). Alle 12 kk ikäisten kuolleiden vuohien haaskakäyttöön meni yksi vuohi. Keräilyalueen tiloilla kuolleiden vuohien hävitystavat on esitetty kuvassa 3.

Kuva 3. Tiloilla kuolleiden ja lopetettujen vuohien määrä ja hävitystavat vuosina 2018–2025 lammis- ja vuohirekisterin mukaan.

Syrjäisellä alueella kaikki raadot (39 kpl) hävitettiin hautaamalla. Taulukossa 7 on tiloilla kuolleiden ja lopetettujen vuohien määrä ja hävitystavat vuosina 2021–2025 koko maassa.

Taulukko 7. Tiloilla kuolleiden ja lopetettujen vuohien määrä ja hävitystavat vuosina 2021–2025 vuohirekisterin mukaan.

Vuosi	2021	2022	2023	2024	2025
Kuolleet ja lopetetut, koko maa	557	631	515	502	425
Keräilyalue					
Kuolleet ja lopetetut	541	601	504	461	386
Toimitettu käsittelylaitokseen, kpl	483	531	458	379	323
Toimitettu käsittelylaitokseen, %	89 %	88 %	91 %	82 %	84 %
Haudattuja, kpl	45	46	35	59	45
Haudattuja, %	8 %	8 %	7 %	13 %	12 %
Haaska, kpl	1	2	5	2	1
Haaska, %	0,2 %	0,3 %	1 %	0,4 %	0,3 %
Poltto, kpl	4	8	4	10	2
Poltto, %	0,7 %	1,3 %	0,8 %	2,2 %	0,5 %
Muu ja ilmoittamaton tapa, kpl	8	14	2	11	15
Muu ja ilmoittamaton tapa, %	1,5 %	2,3 %	0,4 %	2,4 %	3,9 %
Syrjäinen alue					
Kuolleet ja lopetetut	16	30	11	41	39
Toimitettu käsittelylaitokseen, kpl	0	1	0	0	0
Toimitettu käsittelylaitokseen, %	0 %	3 %	0 %	0 %	0 %
Haudattuja, kpl	14	29	11	36	39
Haudattuja, %	88 %	97 %	100 %	88 %	100 %
Haaska, kpl	0	0	0	0	0
Haaska, %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Poltto, kpl	2	0	0	5	0
Poltto, %	13 %	0 %	0 %	12 %	0 %
Muu ja ilmoittamaton tapa, kpl	0	0	0	0	0
Muu ja ilmoittamaton tapa, %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %

Kuolleet siat, siipikarja ja niiden hävittäminen

Sikojen ja siipikarjan raatoja toimitettiin keräilyn kautta Honkajoki Oy:lle **7,418 milj. kg**, mikä on hieman enemmän kuin edellisinä vuosina (2024: 6,23 milj. kg, 2023: 6,76 milj. kg, 2022: 6,5 milj. kg, 2021: 6,7 milj. kg). Raatoja noudettiin **698 tilalta** (2024: 716 kpl, 2023: 839 kpl, 2022: 828 kpl, 2021: 1 232 kpl).

Raatoja luovuttaneiden tilojen määrä on vähentynyt merkittävästi viimeisen viiden vuoden aikana (yli 43 %), mutta tästä huolimatta kerättyjen raatojen määrä on kasvanut hieman, mikä voi viitata tilakokojen kasvuun.

Turkiseläimet ja niiden hävittäminen

Honkajoki Oy:lle käsiteltäväksi toimitettujen itsestään kuolleiden ja lopetettujen turkiseläinten määrät ovat viime vuosina kokonaisuutena tarkasteltuna vähentyneet huomattavasti. Vuonna 2025 käsiteltiin **yhteensä 88,3 tn** turkiseläinten ruhoja, joista **minkin osuus oli 6,96 tn ja ketun osuus 81,34 tn**. Vuonna 2024 normaalitoiminnasta peräisin olevia turkiseläinruhoja vastaanotettiin 109,9 tn (minkki 6,9 tn, kettu 103 tn), kun vastaava kokonaismäärä vuonna 2023 oli 118,95 tn, vuonna 2022 170,78 tn ja vuonna 2021 217,17 tn. Vuosina 2024 ja 2023 käsiteltiin lisäksi lintuinfluenssaepidemian vuoksi lopetettuja ja itsestään kuolleita turkiseläimiä vuonna 2024 yhteensä 784,88 tn, ja vuonna 2023 2 996,07 tn.

Kalankasvatuksen sivutuotteet ja niiden hävittäminen

Kunnaneläinlääkärit tekivät vesiviljelylaitosten sivutuotevalvontaa eläintautivalvonnan yhteydessä. Tarkastuksilla oli mahdollista käyttää Ruokaviraston laatimaa erillistä tarkastuslomaketta vesiviljelypitopaikkojen sivutuotteiden valvontaa varten. Ruokavirastoon toimitettujen tarkastuskertomusten perusteella sivutuotevalvontatarkastuksia tehtiin 15 vesiviljelypitopaikassa. Kahdessa pitopaikassa havaittiin tarkastuksilla lieviä epäkohtia, joihin puututtiin ohjeistuksella. Tarkastuskertomuksien mukaan kalankasvatuslaitoksissa muodostuneet sivutuotteet toimitettiin hyödynnettäväksi pääasiassa biokaasulaitoksille. Pieniä kalasivutuotemääriä hävitettiin myös hautaamalla.

Kotiteurastus

Alkuperätilalla omaan elintarvikekäyttöön kotiteurastetusta eläimestä ne jäljelle jäävät sivutuotteet, joita ei käytetä alkuperätilalla omien lemmikkien ruoaksi tai muuhun tarkoitukseen, tulee keräilyalueella hävittää toimittamalla ne Honkajoki Oy:n käsittelylaitokseen. Valvontaa tehdään muun tilalla tapahtuvan valvonnan yhteydessä.

Tilojen omaan käyttöön teurastettiin eläinrekisterien tietojen mukaan koko maassa **4 094 nautaa** (2024 4 204 kpl, 2023 4 856 kpl, 2022 4 588 kpl, 2021 4 903 kpl) ja **5 734 lammasta** (2024 6 330 kpl, 2023 6 167 kpl, 2022 7 309 kpl, 2021 7 425 kpl) ja **297 vuolta** (2024 298 kpl, 2023 291 kpl, 2022 325 kpl, 2021 264 kpl). Näistä **keräilyalueella** teurastettiin **3 747 nautaa, 4 634 lammasta ja 283 vuolta** (vuonna 2024 3 846 nautaa, 5 040 lammasta ja 264 vuolta). Syrjäisellä alueella teurastettiin **347 nautaa, 1 100 lammasta ja 14 vuolta** (vuonna 2024 358 nautaa, 1 290 lammasta ja 34 vuolta).

Ruokavirasto seuraa yleisellä tasolla kotiteurastettujen eläinten määriä eläinrekisterien kautta. Honkajoki Oy:ltä saatujen tietojen mukaan 1 081 kotiteurastetun naudan sekä 618 lampaan ja vuohen kotiteurastuksen sivutuotteet toimitettiin keräilyalueelta käsittelylaitokseen. Näin ollen noin 71 % nautojen ja noin 87 % lampaiden ja vuohien teurassivutuotteista ei päädy keräilyalueelta käsittelylaitokseen.

Käsittelemättömien sivutuotteiden käyttö luonnonvaraisten eläinten ruokintaan

Toimijan on ilmoitettava sivutuotelain 517/2015 mukaisesti kaikki hallinnoimansa haaskaruokintapaikkansa haaskaruokintapaikkarekisteriin aloittaessaan käsittelemättömien sivutuotteiden käytön luonnonvaraisten eläinten ruokintaan. Rekisteröinti on mahdollista tehdä sähköisesti eläintenpitäjä- ja pitopaikkarekisterin (EPR) sähköisen asiointin sovelluksen kautta, tai toimittamalla rekisteröinti-ilmoitus kunnaneläinlääkärille, joka vie tiedot haaskapaikkarekisteriin. Lisäksi toimijan on ilmoitettava kunnaneläinlääkärille kolmesti vuodessa haaskaruokintapaikalle toimitettujen sivutuotteiden määrät eläinlajeittain ja sivutuoteluokittain.

Haaskapaikkarekisteristä ajetun tiedon mukaan Suomessa oli vuoden 2025 lopussa 663 haaskaruokintapaikkaa (vuonna 2024 661 kpl, 2023 681 kpl, 2022 719 kpl, 2021 702 kpl). Haaskatoimintaa oli edellisten vuosien tapaan eniten Pohjois-Suomen (197 kpl) ja Länsi- ja Sisä-Suomen avien (187 kpl) alueilla. Pohjois-Suomen alueella haaskapaikkoja oli eniten Kuhmossa, jossa oli 52 haaskapaikkaa ja Länsi- ja Sisä-Suomen kunnista Kauhavalla, jossa oli 19 haaskapaikkaa. Eniten haaskapaikkoja perustetaan pienpetojen metsästystä varten. Karhujen ja muiden suurpetojen luontokuvausta ja katselua varten perustetut haaskapaikat keskittyvät lähinnä Pohjois-

ja Itä-Suomen aluehallintovirastojen alueille, jonne myös ammattimainen ja laajamittainen luontokuvaus- ja katselutoiminta oli keskittynyt.

Yleisimmin haaskaruokinnassa käytettävä aines oli maatiloilta haetut sianraadot. Tilalla itsestään kuolleita ja lopetettuja, alle vuoden ikäisiä nautoja vietiin nautarekisterin tietojen perusteella haaskaksi koko maassa yhteensä 618 kpl. Alle vuoden ikäisten lampaiden ja vuohien raatoja hyödynnettiin haaskalla eläinrekisterien tietojen mukaan 136 kpl. Lisäksi kunnista saatujen käyttöilmoitusyhteenvedojen mukaan haaskakäytössä hyödynnettiin porojen ja siipikarjan raatoja, noin 470 kg kasvatettua kalaa ja kalatuotteiden käsittelystä syntyneitä sivutuotteita, sekä sikojen, nautojen, lampaiden, hevosten ja siipikarjan teurassivutuotteita yhteensä noin 20 100 kg. Eläinrekisterien tiedot haaskalla käytettyjen nautojen sekä lampaiden ja vuohien määrästä ovat huomattavan paljon suuremmat kuin mitä kunnilta saaduissa käyttöilmoitusyhteenvedoissa (290 nautaa, 52 lammasta ja 0 vuolta) on ilmoitettu, johtuen todennäköisesti toimijoiden tekemien käyttöilmoitusten puuttumisesta. Ilmoitusvelvollisuudesta huolimatta toimijat ilmoittavat haaskalle viedyistä sivutuotteista kunnaneläinlääkäreille erittäin huonosti. Kaikista valvontayksiköistä ei myöskään toimitettu sivutuotteiden käyttötiedoista vuosiyhteenvedoja Ruokavirastoon.

Valvontasuunnitelman mukaan kunnaneläinlääkärit valitsevat toimialueensa tarkastettavat haaskaruokintapaikat vuosittain riskiperusteisesti oman suunnitelmansa mukaisesti. Tarkastuksia oli mahdollista tehdä myös paperitarkastuksina, joissa haaskatoimijan kirjanpitoa ja käyttöilmoitustietoja verrattiin tilan tekemiin poistoilmoituksiin. Kunnista saatujen vuosiyhteenvedojen mukaan vuoden aikana tehtiin koko maassa 32 haaskapaikkatarkastusta, joista 19 suoritettiin asiakirjatarkastuksena ja 13 tarkastuksella tarkastettiin sekä asiakirjat, että haaskaruokintapaikka. Osa tarkastuksista oli epäilyyn perustuvia. Puutteita havaittiin yhdessä kohteessa. Varmaa tietoa tarkastusten ja niillä havaittujen puutteiden määrästä ei kuitenkaan ole, koska osasta valvontayksiköistä ei valvontatietoja ole toimitettu.

TSE-näytteenotto luokan 1 käsittelylaitoksessa, valvonta ja sen toteutuminen

Luokan 1 käsittelylaitoksen TSE-näytteenottoa valvovan kunnaneläinlääkärin on huolehdittava, että kaikista laitokseen toimitetuista yli 48 kk ikäisistä itsestään kuolleista tai lopetetuista nautaeläimistä ja yli 18 kk ikäisistä lampaista ja vuohista lähetetään näyte Ruokavirastoon tutkittavaksi. Kunnaneläinlääkäri vastaa näytteenoton säännöstenmukaisuudesta ja luotettavuudesta. Fyysisen näytteenoton suorittavat kunnaneläinlääkärin kouluttamat käsittelylaitoksen työntekijät. Kunnaneläinlääkäri raportoi kuukausittain Ruokavirastoon suorittamistaan valvontakäynneistä, otetuista näytemääristä sekä tapauksista, joissa näytettä ei jostain syystä saatu. Eläinlääkäri teki näytteenottoon liittyviä valvontakäyntejä keskimäärin kaksi-kolme kertaa kuukaudessa ja yhteensä vuoden aikana 31 kertaa.

Käsittelylaitokseen tuli laitosta valvovan eläinlääkärin kuukausiraporttien mukaan 11 662 kpl yli 48 kk ikäistä nautaa (vuonna 2024 12 571 kpl, 2023 12 130 kpl, 2022 12 839 kpl, 2021 11 987 kpl). Näyte saatiin otettua noin 82 %:sta raadosta (2024 74 %, 2023 73 %, 2022 75 %, 2021 77 %). Yli 18 kk ikäisten lampaiden ja vuohien raatoja tuli käsittelylaitokseen yhteensä 2 784 kpl (vuonna 2024 3 040 kpl, 2023 3 050 kpl, 2022 2 883 kpl, 2021 2 490 kpl). Näyte saatiin otettua noin 67 %:sta (2024 60 %, 2023 60 %, 2022 68 %, 2021 69 %). Noin 93 % naudan raadoista, joista ei saatu näytettä, ajoittui touko-syyskuun väliselle ajalle. Lampaiden ja vuohien kohdalla osuus oli 64 %.

Sivutuotteiden sisämarkkinakauppa

Sivutuoteluokkiin 1 ja 2 kuuluvien sivutuotteiden sisämarkkinakauppaa varten toimijoiden täytyy hakea sivutuoteasetuksen mukaista lupaa määränpääjäsenvaltion toimivaltaiselta viranomaiselta (ns. artiklan 48 mukainen lupa). Lupaa ei vaadita tutkimus- ja diagnostisille näytteille. Vuonna 2025 Ruokavirasto myönsi lupia kaksi kappaletta.

Sivutuoteasetuksen mukaan TRACES-järjestelmää on käytettävä sellaisten erien siirroissa, jotka sisältävät luokkaan 1 tai 2 kuuluvia aineksia tai luokkaan 3 kuuluvaa käsiteltyä eläinvalkuaista (PAP). Sivutuotteiden siirroista tehdään kaupallinen asiakirja TRACES:n Commercial document eli ns. DOCOM-osaan. Lisäksi toimijoiden vastuulla on tehdä vastaanottamilleen erille järjestelmässä vastaanottokuittaus.

Sivutuotevalvontasuunnitelman mukaan laitosta valvovan viranomaisen tulee tehdä osalle saapuneista eristä asiakirjatarkastus, tunnistustarkastus tai fyysinen tarkastus. TRACES-järjestelmässä laitoksen valvoja pystyy merkitsemään erälle suorittamansa tarkastuksen tekemällä erälle vastaanottokuittauksen ja merkitsemällä siihen tiedon erän vaatimusten mukaisuudesta. Nykyisessä järjestelmässä laitoksen valvojalla ei kuitenkaan ole enää mahdollisuutta merkitä erälle suorittamaansa asiakirja-, tunnistus- tai fyysisen tarkastuksen tuloksia.

TRACES:stä saatujen tietojen mukaan järjestelmään kirjattiin vuonna 2025 kaikkiaan 311 kaupallista asiakirjaa, joissa määränpääpaikka oli Suomessa ja alkuperäpaikka toisessa EU:n jäsenvaltiossa. Taulukossa 8 on esitetty siirrot alkuperämaan mukaisesti. Suomeen saapuneista 311 sivutuote-erästä toimijat ovat vastaanottokuitanneet 119 erää (noin 38 %), jotka kolmea erää lukuun ottamatta olivat vaatimusten mukaisia. Viranomaiset olivat kuitanneet vastaanotetuiksi yhden, vaatimusten vastaisen erän. Kaikki vaatimusten vastaiset erät oli palautettu alkuperäpaikkaansa

Vastaavasti TRACES-järjestelmään kirjattiin kaikkiaan 632 kaupallista asiakirjaa, joissa eläimistä saatavien sivutuotteiden alkuperäpaikka oli Suomessa ja määränpääpaikka toisessa EU:n jäsenvaltiossa. Taulukossa 9 on esitetty siirrot määränpäämaan mukaisesti. Suomesta lähetetyistä 632 sivutuote-erästä on kuitattu vastaanotetuksi 526 erää (noin 83 %); näistä viranomaisten kuittaamia oli 201 erää. Vastaanotetuksi kuitatut erät olivat olleet yhtä erää lukuun ottamatta vaatimusten mukaisia.

Taulukko 8. Vuonna 2025 muista EU:n jäsenvaltioista Suomeen siirretyt sivutuote-erät.

KÄYTTÖTARKOITUS	ALKUPERÄMAA	ERIEN LKM	SIVUTUOTE-LUOKKA	MÄÄRÄ / KG
ELÄINTEN REHUOKSI	Alankomaat	39	3	890 145
	Italia	63	3	1 327 358
	Itävalta	1	3	24 180
	Liettua	4	3	97 000
	Norja	74	3	1 978 326
	Puola	26	3	544 811
	Ranska	6	3	136 237
	Saksa	10	3	122 993
	Tanska	36	3	871 529
TEKNISEEN KÄYTTÖÖN	Alankomaat	15	2	345 920
	Islanti	1	2	8
	Ranska	1	3	2
	Ruotsi	35	2	1 040 550

Taulukko 9. Vuonna 2025 Suomesta muihin EU:n jäsenvaltioihin siirretyt sivutuote-erät.

KÄYTTÖTARKOITUS	MÄÄRÄNPÄÄMAA	ERIEN LKM	SIVUTUOTE- LUOKKA	MÄÄRÄ / KG
	Italia	38	3	1 065 409
	Latvia	2	3	37 154
	Norja	46	3	2 482 275
	Puola	12	3	272 190
	Ranska	3	3	5,2
	Ruotsi	65	3	2 541 380
	Saksa	29	3	640 879
	Tšekki	14	3	307 863
	Viro	17	3	450 817
TEKNISEEN KÄYTTÖÖN	Alankomaat	28	1,2	729 640
	Liettua	122	2,3	2 846 214
	Puola	1	3	700
	Ruotsi	204	2,3	6 601 330
	Saksa	1	2	15
	Tanska	28	1	992 200
	Tšekki	20	1	512 440
	Viro	2	2	48 000

Sivutuotteiden tuonti EU:n ulkopuolisista maista

Rajatarkastusasemilla (Helsingin satama ja Helsinki-Vantaan lentoasema) tarkastettiin yhteensä 534 sivutuote-erää, joista hylättyjä eriä oli 4. Eniten sivutuote-eriä tuotiin Kiinasta. Näistä valtaosa oli lemmikkieläinten rehua. Lentoasemalla tarkastuksia tehtiin lähinnä väliasteen tuotteille. Vaalimaan maantien rajatarkastusasema oli suljettuna koko vuoden.

Tuontilupia sivutuotteista saaduille tutkimus- ja kaupallisille näytteille myönnettiin yhteensä 39 kappaletta. Valtaosa myönnettyistä tuontiluvista oli luokan 3 sivutuotteille.

3 TOIMINNAN JA TUOTTEIDEN SÄÄNNÖSTENMUKAISUUS**3.1 Todetut puutteet ja niiden yleisyys**

Sivutuotealalla on hyvin erityyppisiä laitoksia ja toimijoita, ja siten myös todetut puutteet vaihtelevat paljon. Laitostarkastuksilla omavalvontasuunnitelmaan liittyvät puutteet ovat yleisiä, samoin kirjanpidossa, HACCP-järjestelmissä, tuotteiden merkinnöissä, sekä hygieniassa esiintyy puutteita monien toimijoiden kohdalla. Valvontaviranomaiset kirjassivat havaitsemansa puutteet ja edellytetyt toimenpiteet tarkastuspöytäkirjoihin ja antoivat tarvittaessa määräaikoja puutteiden korjaamiselle.

Ruokavirasto teki yhteensä 42 valvontasuunnitelman mukaista tarkastusta. Puutteita todettiin näissä valvonnoissa yhteensä 67 kappaletta. Puutteista 22 todettiin rehua valmistavissa laitoksissa (taulukko 10), 19 lannoitevalmisteita valmistavissa laitoksissa (taulukko 11) ja 26 ELTE:n valvomissa laitoksissa (taulukko 12). Lannoitealan laitoksissa suurin osa puutteista oli luokan 3 puutteita, rehualan laitoksissa ja ELTE:n suorittamissa tarkastuksissa sen sijaan todettiin sekä luokan 2 että luokan 3 puutteita.

Lannoitevalmisteita valmistavien laitosten hyväksyntään liittyvät asiakirjat ja laitos tarkastetaan ennen kuin laitokselle myönnetään laitoshyväksyntä. Ennen

laitoshyväksynnän myöntämistä toiminta laitoksella voi alkaa, mutta laitokselta ei saa luovuttaa lannoitevalmisteita eteenpäin ennen kuin laitos on hyväksytty ja laitoshyväksyntätarkastuksen yhteydessä havaitut luokan 1 ja 2 puutteet on korjattu.

Rehuja valmistavat lemmikkiruoka- ja käsittelylaitokset tarkastetaan ennen toiminnan aloittamista. Hyväksymisen edellytyksenä on, että hyväksymistarkastuksessa vaaditut toimenpiteet toteutetaan annettuihin määräaikoihin mennessä. Tästä syystä niitä ei katsota varsinaisiksi puutteiksi, eikä niitä ei ole laskettu mukaan puutteiden kokonaismäärään.

Taulukko 10. Yhteenveto rehua valmistavien laitosten valvonnassa todetuista puutteista (kpl), joiden perusteella on edellytetty korjaavia toimenpiteitä.

	Luokka 1	Luokka 2	Luokka 3	Yhteensä
HACCP	-	2	3	5
Henkilöstö	-	-	-	-
Laadunvarmistus	-	3	3	6
Pakkausmerkinnät	-	1	2	3
Raaka-aineet	-	-	1	1
Rekisteröitymättömät toimijat	-	-	3	3
Tietojen kirjaaminen	-	-	1	1
Tilat ja laitteet	-	-	-	-
Tukijärjestelmät	-	-	5	5
Valitukset ja takaisin veto	-	-	-	-
Yhteensä	0	6	16	22

Taulukko 11. Yhteenveto lannoitealan laitosten valvonnassa todetuista puutteista (kpl), joiden perusteella on edellytetty korjaavia toimenpiteitä.

	Luokka 1	Luokka 2	Luokka 3	Yhteensä
HACCP	-	-	-	-
Kirjanpito	-	-	10	10
Kriittiset valvontapisteet	-	1	3	4
Omavalvonnan toteutus	-	-	2	2
Omavalvontasuunnitelma	-	1	1	2
Pakkausmerkinnät	-	-	-	-
Puhdistukset ja tuholaiistorjunta	-	-	-	-
Raaka-aineet	-	-	-	-
Tilat ja laitteet	-	-	1	1
(ei ryhmää)	-	-	-	-
Yhteensä	0	2	17	19

Taulukko 12. Yhteenveto ELTE:n toimijoiden valvonnassa todetuista puutteista (kpl)

	Luokka 1	Luokka 2	Luokka 3	Yhteensä
Kriittiset valvontapisteet	-	1	-	1
Jäljitettävyys	-	-	-	-
Kaupalliset asiakirjat	1	1	3	5
Sivutuotteiden merkinnät	-	3	1	4
Kirjanpito ja omavalvonta	-	-	-	-
Tilat ja laitteet (kunnossapito)	-	-	-	-
Puhtaus/siivous/desinfiointi	-	1	5	6
Haittaeläintorjunta	-	2	2	4
Henkilöstö	-	2	-	2
Rekisteröimätön/hyväksymätön yhteistyökumppani/asiakas	-	2	2	4
Yhteensä	1	12	13	26

Laitosvalvonnassa havaitut, riskiluokaltaan pienemmät puutteet (luokan 3 puutteet) liittyivät omavalvontasuunnitelmiin ja omavalvonnan toteuttamiseen, HACCP-järjestelmiin, sivutuotteiden merkitsemiseen, näytteenottoon, kaupallisiin asiakirjoihin, tuotteiden pakkausmerkintöihin, kirjanpitoon (mm. puhdistus, lämpötilaseuranta), haittaeläintorjuntaan, rekisteröitymiseen, yleiseen hygieniaan sekä tilojen ja laitteiston puhtaanapitoon. Luokan 3 puutteita todettiin Ruokaviraston rehuvalvonnan sivutuotetoimijoiden tarkastuksissa yhteensä 16 kpl, lannoitevalmisteita valmistavien toimijoiden tarkastuksissa yhteensä 17 kpl ja ELTE:n toteuttamassa valvonnassa yhteensä 13 kpl. ELTE:n suorittamassa valvonnassa havaittiin lisäksi, etteivät kaikki toimijat tarkista, onko niiden yhteistyökumppaneilla vaadittavaa sivutuoterekisteröintiä ja -hyväksyntää. Yhdessä tapauksessa sivutuotetta oli myös toimitettu vastaanottajalle, joka ei olisi saanut ottaa sitä vastaan.

Luokan 2 puutteet ovat vakavuudeltaan luokan 3 ja 1 puutteiden välissä. Tällaisia olivat esimerkiksi sivutuotteiden säilyttämiseen ja merkintöihin liittyvät puutteet, kaupallisten asiakirjojen puuttuminen, rehu ei vastannut lainsäädännön vaatimuksia, omavalvontanäytteenoton puuttuminen, omavalvontaan ja HACCP-järjestelmään liittyvät merkittävät puutteet, laitteiston ja tilojen puhtauteen liittyvät puutteet, yhteistyökumppaneiden rekisteritietojen tarkistamisen laiminlyönti sekä puutteet henkilöstön toiminnassa ja haittaeläintorjunnassa. Luokan 2 puutteita todettiin Ruokaviraston rehuvalvonnan tarkastuksissa yhteensä 6 kpl, lannoitevalmisteita valmistavien toimijoiden tarkastuksissa yhteensä 2 kpl ja ELTE:n toteuttamassa valvonnassa yhteensä 12 kpl.

Vakavia puutteita eli luokan 1 puutteita, joiden vuoksi toiminnasta voi aiheutua vaaraa eläinten, ihmisten tai ympäristön turvallisuudelle, ei havaittu rehuvalvonnan tai lannoitevalvonnan tarkastuskäynneillä. ELTE:n toteuttamassa valvonnassa todettiin yksi luokan 1 puute, joka liittyi kaupallisiin asiakirjoihin ja sivutuotteiden jäljitettävyyspuuttumiseen.

Puutteiden lisäksi toimijoille annettiin kehitysehdotuksia. Rehualan sivutuotelaitosten tarkastusten yhteydessä niitä annettiin yhteensä 24, lannoitevalmisteita valmistaville laitoksille yhteensä 30 ja ELTE:n tarkastamille laitoksille yhteensä 8.

ELTE:n toteuttamassa valvonnassa tehtiin kaksi selvityspyyntöä sekä määrättiin kaksi seuraamusmaksua, jotka liittyivät toimijoiden rekisteröintivelvoitteen ja hyväksynnän

hakemisen laiminlyönteihin. Lisäksi ELTE:n sivutuotetiimi peruutti yhden toimijan hyväksynnän.

Ruokaviraston rehuvalvonnan tarkastuksissa todettiin vähemmän puutteita verrattuna edelliseen vuoteen. Myös lannoitevalmisteita valmistavien laitosten puutteiden määrä oli laskenut edelliseen vuoteen verrattuna, vaikka tarkastettavien laitosten määrä oli edellisvuotta suurempi. Lannoitevalmisteita valmistavissa laitoksissa 11 laitoksessa ei todettu lainkaan puutteita. Tarkastusmääriin suhteutettuna puutteiden määrä on hieman laskenut edellisvuodesta. Tämä johtui osittain siitä, että tarkastettavaksi päätyi useampi laitos, joiden edellisestä tarkastuksesta oli lyhempi aika.

Kotimaisesta valmistuksesta otetuista sivutuoterehunäytteistä (85 kpl) analysoitiin erityisesti salmonellaa ja enterobakteerien pitoisuuksia. Lemmikkieläinten rehuista tehtiin myös ravitsemuksellisia analyysejä sekä tutkittiin haitallisia ja kiellettyjä aineita. Käsitelystä eläinvalkuaisesta tutkittiin lainsäädännön edellyttämän GTH-merkkinaineen määrä, kiellettyä eläinvalkuaista ja kalajauhosta dioksiineja ja PFAS-yhdisteitä. Salmonellaa ei todettu kotimaisissa lemmikkieläinten ruuissa. Muutamassa tapauksessa toimijalta pyydettiin selvitystä tai huomautettiin kohonneista, prosessihygieniakriteerin ylittäneistä enterobakteerien pitoisuuksista. Edellä mainittua sivutuotelainsäädännön mukaista prosessihygieniakriteeriä eli enterobakteerien pitoisuuksiin liittyvää raja-arvoa ei suoraan sovelleta valmiisiin, markkinoilla oleviin raakaruokiin. Kotimaisissa luokan 3 käsitellyn eläinvalkuaisen (PAP) erissä ei todettu salmonellaa eikä kohonneita enterobakteerien pitoisuuksia. Turkiseläimille tarkoitetuissa luokan 2 käsitellyissä sivutuotteissa ei todettu salmonellaa eikä kohonneita enterobakteerimääriä. Turkiseläimille tarkoitetuissa rehuseoksissa ei myöskään todettu salmonellaa, mutta yhdessä tapauksessa todettiin kohonneita enterobakteerien määriä. Kalajauhoissa ei todettu kiellettyä eläinvalkuaista. Luokan 3 käsitellyissä eläinvalkuaisissa ei myöskään todettu kiellettyä eläinvalkuaista eikä GTH-merkkiaineen jäämiä ja ne täyttivät siten säädösten vaatimukset. Huomautettavaa todettiin kuitenkin luokan 2 käsitellyssä sivutuotteessa, jossa merkkiaineena lisättävä GTH-merkkiaineen vakuudellinen pitoisuus ei vastannut lainsäädännön vaatimuksia.

Kunnaneläinlääkärit tekivät yhteensä 29 tarkastusta, joista 19 oli valvontasuunnitelman mukaisia. Valvontasuunnitelman ulkopuolisia tarkastuksia oli kymmenen, joista kuusi oli laitoksen hyväksyntätarkastuksia. Tarkastusten yhteydessä havaittiin yhteensä 40 puutetta. Eniten todettiin luokan 2 puutteita, joita kirjattiin yhteensä 20 kpl. Ne liittyivät jäljitettävyyteen liittyvän kirjanpidon ja asiakirjojen sekä sivutuotteiden merkintöjen puuttumiseen, laitteiden ja astioiden puhtauteen ja kunnossapitoon, omavalvontasuunnitelman puuttumiseen ja omavalvonnan toteutukseen sekä laitoksen hyväksynnän puuttumiseen. Luokan 3 puutteita todettiin 16. Näissä tapauksissa puutteet koskivat muun muassa omavalvontasuunnitelmia, kaupallisia asiakirjoja, sivutuotteiden merkintöjä ja jäljitettävyyttä, kirjanpitoa sekä laitosalueen puhtaanapitoa. Tarkastuksilla havaituista puutteista neljä luokiteltiin vakavimmiksi, eli luokan 1 puutteiksi. Ne liittyivät sivutuotteiden polttolämpötilan mittaamiseen ja riittävien poltto-olosuhteiden varmistamiseen. Tarkastetuista laitoksista ja toimijoista kahdeksalla ei havaittu lainkaan puutteita.

Taulukko 13. Yhteenvedo kunnaneläinlääkärien suorittamilla tarkastuksilla todetuista puutteista (kpl)

	Luokka 1	Luokka 2	Luokka 3	Yhteensä
Kaupalliset asiakirjat	-	3	3	6
Sivutuotteiden merkinnät	-	2	3	5
Kirjanpito	1	3	3	7
Omavalvonta	-	4	3	7
Tilat ja laitteet (kunnossapito)	1	1	-	2
Puhtaus/siivous	-	3	1	4
Haittaeläintorjunta	-	1	-	1
Taudinsuojaustoimenpiteet	-	2	-	2
Muut	2	1	3	6
Yhteensä	4	20	16	40

Tilavalvonnassa havaitut puutteet liittyvät yleisesti raatojen ja kotiteurastuksen sivutuotteiden säilyttämiseen ja/tai hävittämiseen säädösten vastaisesti sekä kirjanpidon puutteisiin. Keräilyalueella kuolleiden lampaiden ja vuohien hävittäminen säädösten vastaisesti hautaamalla on eläinrekisterien ilmoitusten perusteella pysytellyt edellisten vuosien tasolla, kun taas laittomasti haudattujen nautojen prosentuaalinen osuus keräilyalueella kuolleista naudoista oli hiukan laskenut. Merkitseväntä on, että joillakin tiloilla (etenkin lammastiloilla) eläimiä ilmoitetaan poikkeuksellisen suuria määriä kuolleiksi/kotiteurastetuiksi jopa toistuvasti kuukausittain. Lisäksi joillakin tiloilla on vuoden aikana useita eläimiä merkitty rekisteriin toimitetuksi raatokeräilyyn, mutta eläimeltä puuttuu merkintä raadon vastaanottamisesta käsittelylaitokseen.

3.2 Puutteiden analyysi

Laitosvalvonta

Toimijoiden säännöstenvastainen toiminta johtuu osittain tiedon puutteesta sekä resurssien vähyydestä. Esimerkiksi sivutuotteita rehuksi käsittelevillä pienillä toimijoilla ei aina ole riittävästi asiantuntemusta ja resursseja tehokkaiden HACCP-järjestelmien ja laadunvarmistussuunnitelmien laatimiseksi ja/tai noudattamiseksi. Joukossa on myös sellaisia pieniä toimijoita, joiden kirjallinen materiaali on selvästi puutteellista. Kustannukset rajoittavat myös sellaisia tila- ja laiteinvestointeja, joilla voitaisiin parantaa lopputuotteiden, kuten rehujen hygieenistä laatua ja sitä kautta niiden turvallisuutta. Osittain todetuissa puutteissa on kuitenkin kyse välinpitämättömyydestä, kustannusten tietoisesta välttelemisestä tai kyvyttömyydestä organisoida toimintaa; säännösten noudattaminen aiheuttaa kustannuksia, vie aikaa ja aiheuttaa vaivaa eikä esimerkiksi vaaranarvioinnin, omavalvonnan, näytteenoton tai kirjanpidon hyötyjä ymmärretä tai haluta ymmärtää. Epäkohtiin puuttumisen lisäksi tarkastuksilla onkin suuri merkitys myös toimijan ohjaamisen, neuvomisen ja ymmärryksen lisäämisen kannalta.

Sivutuotteiden säännöstenvastainen hävittäminen ja käyttö tiloilla

Tiloilla, joilla todetaan laiminlyöntejä sivutuotteiden hävittämisessä tai käytössä, todetaan usein myös laiminlyöntejä eläinten hyvinvoinnissa, eläinten merkinnöissä ja rekisteröinneissä sekä lannan käsittelyssä. Maatalouden yleinen heikko taloudellinen tilanne ja tilakohtaiset vaikeudet, kuten terveydelliset tai jaksamiseen liittyvät ongelmat, voivat osaltaan lisätä laiminlyöntien määrää. Puutteet vaikuttavat olevan yleisempiä lopettavilla tiloilla, johtuen todennäköisesti siitä, että investointeja ei enää haluta tehdä.

Puutteet liittyvät usein myös puutteellisiin resursseihin tai puutteelliseen tietotaitoon. Toimijoihin kohdistuu runsaasti ja osittain hyvinkin vaikeaselkoista lainsäädäntöä, mistä johtuen puutteet voivat toisinaan johtua tietämättömyydestä. Eläinsuojelutapausten yhteydessä havaitut puutteet voivat tosin olla myös tahallisuudesta tai piittaamattomuudesta johtuvia. Osassa tapauksista, jossa kuolleita eläimiä ei toimiteta raatokeräilyyn, voi olla myös tarkoitus peitellä suurta kuolleisuutta tai toiminnalla saatetaan tavoitella taloudellista etua kiertämällä raatokeräilyn kustannuksia.

TSE-näytteenotto

Lämpimät säät ovat viime vuosina alkaneet aiemmin keväällä ja jatkuneet pidemmälle syksyyn. Tämä on lisännyt haasteita märehitijöiden TSE-näytteenotossa erityisesti kesäkuukausina, jolloin korkeat lämpötilat nopeuttavat raatojen pilaantumista. Näytteenottoa vaikeuttaa myös se, että märehitjän kuoleman ja raadon noudon tilaamisen välinen aika on paikoin pitkä. Viiveet yhdistettynä kuumuuteen johtavat usein siihen, että ruhot eivät enää laitokselle saapuessaan sovellu näytteenottoon. Esimerkiksi kesällä 2025 yli puolet vastaanotetuista naudoista, lampaista ja vuohista jouduttiin hylkäämään pilaantumisen vuoksi. Näytteitä ei myöskään saatu päättömistä, murskaantuneista tai tunnistamattomista eläimistä.

Haaskatoiminta

Ilmoittamattomat haaskapaikat ja käyttöilmoitusten tekemättä jättäminen johtunevat osin tietämättömyydestä, mutta etenkin käyttöilmoitusten puutteissa myös tekemisen vaivalloisuudesta. Toisaalta ilmoitusten tekeminen etenkin omalla maalla pienpetojen metsästystä varten pidettävästä haaskapaikasta ja vähäisen sivutuotemäärän viennistä haaskalle ei ehkä tunnu toimijasta tarkoituksenmukaiselta. Mahdollista myös on, että maastoon jätettyjen raatojen kohdalla voi kyseessä olla raatokeräilyn kiertäminen, hautaamisesta annettujen säädösten rikkominen tai laittomasta karhun tai muun suurpedon metsästyksestä.

Toimijoilla on mahdollista rekisteröidä haaskaruokintapaikat ja päivittää aiemmin ilmoitettuja tietoja itse Eläintenpitäjä-, pitopaikka- ja haaskapaikkarekisterin (EPR) sähköisen asiointin sovelluksen kautta. Käyttöilmoitustenkin kohdalla tilanne oletettavasti kohenisi, jos sähköinen ilmoittaminen saataisiin mahdolliseksi.

Puutteista aiheutuvat riskit

Laitostarkastuksilla havaitut puutteet sivutuotteiden merkinnöissä, kuljetusasiakirjoissa ja kirjanpidoissa johtavat sivutuotteiden jäljitettävyyden heikkenemiseen. Puutteet yleisessä hygieniassa ja sivutuotteiden säilytyksessä muodostavat riskin etenkin rehuksi päätyvien sivutuotteiden kohdalla. Jos rehualan toimija käyttää rehun raaka-aineen toimittajana tai kuljetuksissa toimijaa, joka ei ole rekisteröitynyt rehualan toimijaksi, toimija ei välttämättä ymmärrä rehuihin liittyviä erityispiirteitä esimerkiksi hygieniaan tai kylmäketjuun liittyen. Välittäjät ja kuljettajat jäävät myös usein rekisteröitymättä sivutuotealan toimijoiksi, mikä vaikeuttaa valvontaa. Välittäjät ja kuljettajat ovat aiemmin olleet merkittäviä tekijöitä petoksellisessa toiminnassa Euroopassa.

Puutteet omavalvontasuunnitelmassa ja HACCP-järjestelmässä voivat johtaa virheelliseen riskinarviointiin ja toimenpiteiden kohdentamiseen tuoteturvallisuuden kannalta epäolennaisiin asioihin. Näytteenotossa havaitut puutteet voivat johtaa siihen, että esimerkiksi salmonella ja muut haitalliset mikrobit tai aineet jäävät toteamatta. Riittämättömien näytteenottosuunnitelmien tai niiden puutteellisen toteutuksen seurauksena toimija ei välttämättä saa todellista kuvaa raaka-aineiden tai valmiiden

tuotteiden mikrobiologisesta laadusta. Merkintöjen puutteet voivat aiheuttaa sekaannusta rehujen valmistuksessa tai käytössä. Puutteelliset siivouskäytännöt ja tuotanto- ja varastotilojen huono kunto lisäävät tuhoeläinten ja sitä kautta tautien leviämiskäytännöt, sekä voivat etenkin rehujen kohdalla aiheuttaa terveydellisen riskin rehun loppukäytössä. Lannoitteiden osalta puutteellinen raaka-aineiden käsittely, omavalvontaan liittyvän seurannan laiminlyönti sekä rakenteelliset ja toiminnalliset puutteet voivat aiheuttaa valmiiden tuotteiden kontaminaatoriskin ja sitä kautta riskin rehu- ja elintarviketuotannolle.

Raatojen sekä kotiteurastuksen sivutuotteiden hautaaminen eläintiheällä keräilyalueella sisältää riskin ihmisten ja eläinten terveydelle sekä ympäristölle. Hautaamispaikan väärä sijainti, valvonnan puute sekä liian lähelle pintaa tapahtuva hautaaminen voivat aiheuttaa mahdollisen taudin leviämisen tai tarttumisen hyönteisten tai muiden eläinten välityksellä. Lisäksi riskinä on pohjaveden saastuminen.

Yksi merkittävä riskitekijä sisältyy lammastiloihin, joilta lammasrekisteritietojen perusteella ilmoitetaan lampaista poistetuksi epäuskottavia määriä. Myös nautatiloilla on havaittu sama ilmiö, joskin lammastiloja pienemmässä mittakaavassa. Lampaiden kohdalla ongelmaa pahentaa se, että syntymätilalla eläimiä ei tarvitse rekisteröidä ennen 90 vrk ikää. Tämä saattaa johtaa siihen, että eläimiä ei ilmoiteta raatokeräilyyn, jos ne kuolevat ennen merkintää. Jos tilalta myydään kotiteurastetuiksi ilmoitettuja eläimiä elävänä tai teurastettuna ja tarkastamatonta lihaa päätyy näin yleiseen kulutukseen, tarkastamattoman lihan myynnillä/tarjoilulla voidaan aiheuttaa terveysvaaraa. Lisäksi laittomaan teurastustoimintaan voi liittyä eläinsuojelullisia puutteita. Eläinten jäljittävyyden katoaminen voi tautitilanteessa haitata epidemiologisen selvityksen tekemistä ratkaisevasti.

Kun raatokeräilyn tilaaminen viivästyy tai jää tekemättä, pihapiirissä lojuva raato houkuttelee niin tuho- kuin petoeläimiäkin pihapiiriin. Vastaavasti hautaamaton raato maastossa houkuttelee suurpetoja siirtymään alueelle, mikä aiheuttaa mahdollisesti vaaraa lähialueen asukkaille ja metsässä liikkuville ihmiselle. Kummassakin edellä mainitussa tapauksessa TSE-näytteenotto käsittelylaitoksella jää näistä raadoista tekemättä. Näytteiden saanti olisi erittäin tärkeää paitsi tautiseurannan vuoksi myös siksi, että Suomen luokitus mitättömän alhaisen klassisen scrapie-riskin maana säilyisi.

Haaskatoiminnassa edellytetyjen käyttöilmoitusten puutteesta ja siitä, ettei kaikista valvontayksiköistä toimiteta vuosittaisia koontitietoja Ruokavirastoon seuraa, että kunnaneläinlääkäreiden on mahdotonta seurata alueensa haaskoille päätyvän aineksen määrää ja laatua, eikä Ruokavirastolle muodostu käsitystä sivutuotteiden haaskakäytöstä valtakunnallisesti. Vuonna 2025 päätökseen saatu laaja salametsästysrikoksia koskenut oikeudenkäynti toi esiin sivutuotteiden haaskakäyttöön mahdollisesti liittyviä väärinkäytön riskejä ja osoitti, että haaskakäyttöön liittyviä toimintamalleja saatetaan hyödyntää esim. salametsästyksessä. Vaikka kyseisessä tapauksessa käytetty haaska oli lainvastainen, toiminta perustui sivutuotteiden saatavuuteen ja haaskakäyttöön liittyviin vakiintuneisiin käytäntöihin.

4 AUDITOINNIT JA MUU SAATU PALAUTE

DG SANTE:n suorittamat tarkastukset

DG SANTE ei tehnyt sivutuotevalvontaan liittyviä auditointeja vuonna 2025.

Auditoinnit

Ruokavirasto ei tehnyt sivutuotteisiin liittyviä ohjaus- ja arviointikäyntejä.

Muu palaute

Rehuvalvonta kerää palautetta toimijoilta sekä tarkastuskäynneistä että sähköisestä asioinnista. Tarkastuskäynneistä saatu palaute oli kokonaisuudessaan erinomaista tai hyvää ja kaikki palautteen antajat kokivat, että tarkastuksesta oli hyötyä toiminnalle. Sähköisen asiointin käyttäjiltä saatiin vain kaksi palautetta, joiden mukaan käyttäjät olivat tyytymättömiä asiointipalvelun käyttöön. Saatu palaute kuvattu tarkemmin rehuvalvonnan raportissa.

5 ENNALTAEHKÄISEVÄT JA KORJAAVAT TOIMENPITEET**5.1 Toimijoiden säädösten tuntemuksen varmistaminen**

Säännölliset tarkastukset ja niiden kohdentaminen riskiperusteisesti parantavat toimijoiden lainsäädännön tuntemusta ja vaatimusten noudattamista sekä lisäävät molemminpuolista ymmärrystä. Valvontaviranomaisia kouluttamalla on pyritty välittämään ajankohtaista tietoa säädöksistä ja niiden sisällöstä myös toimijoille. Aluehallintovirastot ovat kouluttaneet kunnaneläinlääkäreitä, valvontaeläinlääkäreitä ja valmiuseläinlääkäreitä työnohjauspäivillä. Lisäksi aluehallintovirastoille ja niistä edelleen kunnaneläinlääkäreille on lähetetty tietoa ajankohtaisista asioista sähköpostitse. Eläinlääkärit ovat välittäneet tietoa säädöksistä ja niissä tapahtuvista muutoksista toimijoille.

Uusia, toimijoille suunnattuja ohjeita laadittiin ja internet-sivuja päivitettiin. Päivittäisellä valvojien ja toimijoiden henkilökohtaisella ohjaamisella ja neuvomisella puhelimitse ja sähköpostitse on suuri merkitys etenkin uusien toimijoiden ja valvojien kohdalla. Sekä valvojille että toimijoille on aktiivisesti viestitetty mahdollisuudesta olla yhteydessä keskusviranomaiseen.

5.2 Toimijoille annetut seuraamukset ja puutteiden korjaamistoimenpiteiden varmistaminen

Laitosvalvonnoissa todettuihin laiminlyönteihin puututtiin antamalla vakavampien puutteiden kohdalla määräyksiä tilanteen korjaamiseksi. Lievempiin laiminlyönteihin puututtiin kehotuksin tai neuvonnalla. Todettujen puutteiden korjaaminen todennettiin useimmissa tapauksissa toimijan lähettämän selvityksen perusteella. Tarpeen vaatiessa valtuutettu tarkastaja tai paikallinen valvova viranomainen, kuten kunnaneläinlääkäri tai tarkastuseläinlääkäri, tarkasti korjaavat toimenpiteet paikan päällä. Korjaavat toimenpiteet tarkastettiin kuitenkin viimeistään seuraavan tarkastuskäynnin yhteydessä. Tarkastuskäyntejä lisättiin, jos toiminnassa todettiin paljon puutteita tai ne olivat luonteeltaan vakavia.

Seuraamusmaksuja määrättiin kahdelle toimijalle johtuen rekisteröintivelvoitteen ja hyväksynnän hakemisen laiminlyönnistä.

Muiden sektorien tilavalvontojen lisäksi sivutuoterikkomuksia paljastui raatokeräilyn ja yksityisten ihmisten ilmoitusten kautta. Tyypilliset ilmoitukset koskevat maastosta tai tilan alueelta löytyneitä raatoja ja epäilyttäviä haaskapaikkoja. Niissä tapauksissa, joissa puutteet todettiin vähäisiksi, annettiin tuottajalle neuvontaa tai kehoitus muuttaa toimintatapojaan. Silloin, jos toiminnassa todettujen puutteiden katsottiin aiheuttavan vaaraa eläinten tai ihmisten terveydelle, tai ympäristölle, annettiin tuottajalle määräys

tilanteen korjaamisesta. Nämä tapaukset menivät yleensä poliisille tiedoksi, ja tarvittaessa kunnaneläinlääkäri teki myös asiasta poliisille tutkintapyyntö. Mikäli toimijalle jouduttiin antamaan määräys raatojen toimittamisesta käsittelylaitokseen, toimija menetti raatokeräilyn valtion tukiosuuden. Näitä tapauksia ei ollut paljon, vaan selvästi yleisin syy tuen menetykseen oli raatokeräilyyn toimitettu tunnistamaton märehijä.

Ruokaviraston tietojärjestelmään kirjattiin vuonna 2025 yhteensä kuusi rikosepäilytapausta, jotka liittyivät sivutuotteisiin. Näistä kolme tapausta liittyi tilan tekemiin epämääräisiin eläinten poistomerkintöihin. Yhdessä tapauksessa mukana oli sivutuotteiden myyntiä eläinten rehuksi. Kolmessa tapauksessa kyseessä oli valvonnan ulkopuolella toimimisesta ja yhdessä tapauksessa havaittiin eläintukiin liittyvä kytkös. Sivutuotteisiin liittyviä tutkintapyyntöjä tehtiin vuoden aikana yhteensä kolme. Lisäksi Ruokavirasto on antanut poliisille lausuntoja poliisilla tutkinnassa olleisiin tapauksiin. Vastaavia rikosepäilytapauksia kirjattiin vuonna 2023 15 kpl ja vuonna 2022 14 kpl, kun taas vuonna 2024 tapauksia tuli Ruokaviraston tietoon vain viisi. Tapausten määrä on näin ollen vähentynyt selvästi kahden viimeisen vuoden aikana. Laskun taustalla voi olla se, että tapauksia ei ole tullut Ruokaviraston tietoon tai niitä ei ole havaittu valvonnassa.

5.3 Valvontajärjestelmään liittyvät korjaavat toimenpiteet

Sivutuotevalvonnan internet-sivuja päivitetään jatkuvasti ja tarpeen mukaan luodaan uusia sivuja. Toimijoiden ohjauksessa pyritään käyttämään enenevässä määrin viraston nettisivuja ja valvojien ohjauksessa Pikanttia. Muuta ohjeistusta ja neuvontaa on annettu puhelimitse, sähköpostitse, paikan päällä sekä erilaisten koulutustilaisuuksien muodossa. Sähköpostitse ja puhelimitse tapahtuvaa ohjausta ja neuvontaa annetaan päivittäin sekä valvojille että toimijoille. Lisäksi tehdään tiedotteita ajankohtaisista asioista.

Läänineläinlääkäreitä koulutettiin Ruokavirasto-AVI-neuvottelupäivillä ja eläinlääkäriopiskelijoille pidettiin luentoja sivutuoteasioista osana eläinlääketieteellisen tiedekunnan opetusta. Keväällä 2025 järjestettiin kunnan- ja läänineläinlääkäreille suunnattu sivutuotevalvontapäivä. Koulutukset järjestettiin pääosin etäyhteyksin, mikä mahdollisti osallistumisen myös kauempaa. Teurastamokäynneillä tavoitettiin sekä laitoksissa sivutuotteiden parissa työskentelevää henkilöstöä että tarkastuseläinlääkäreitä.

Viranomaisten koulutukselle ja ohjeistamiselle on selkeä tarve, koska sivutuotevalvontatehtävät koetaan monesti hankaliksi ja lainsäädäntö vaikeasti hallittavaksi. Kirjallista ohjeistusta tullaan lisäämään sekä kehitetään helposti saavutettavaan paikkaan ja muotoon, ja koulutuksia tullaan järjestämään mahdollisuuksien mukaan.

6 TOIMINNAN RESURSSIT

Ruokavirasto vastaa sivutuotelainsäädännön toimeenpanotehtävien johtamisesta, ohjaamisesta, kehittämisestä ja koulutuksesta, sekä valvoo itse osaa sivutuotetoimijoista. Virastossa on kolme päätoimista sivutuote-erityisasiantuntijan virkaa. Yksi näistä erityisasiantuntijoista oli kuitenkin vuoden viimeisen kolmanneksen virkavapaalla, minkä vuoksi loppuvuodesta tehtäviä hoidettiin kahden henkilön resurssein. Lisäksi sivutuotevalvonta liittyy muissa yksiköissä ja jaostoissa arviolta 10 henkilön tehtäviin.

Kunnaneläinlääkärien tehtäväkenttään liittyviä sivutuotevalvonnan tehtäviä on arviolta noin 150–200 kunnan alueella, joten valvontatehtävät työllistävät jossain määrin vastaavaa määrää kunnaneläinlääkäreitä. Osa kunnaneläinlääkäreistä on yksinomaan valvontatehtäviin keskittyneitä valvontaeläinlääkäreitä. Sivutuotevalvonnan ohjaus- ja koordinoituntehtävät on AVI:ssa yleensä keskitetty yhdelle läänineläinlääkärille. Se, paljonko sivutuotevalvonta tosiasiallisesti vie valvontaviranomaisten henkilötyövuosia, vaihtelee suuresti eri alueiden välillä riippuen alueella sijaitsevien sivutuotealan toimijoiden määrästä.

Teurastamoissa ja pienteurastamoissa sekä niiden yhteydessä toimivissa hyväksytyissä elintarvikehuoneistoissa valvontatehtävät kuuluvat Ruokaviraston virkaeläinlääkärille. Kunnaneläinlääkärit sekä kunnan elintarvikevalvontaviranomaiset hoitavat muiden hyväksytyjen elintarvikehuoneistojen sekä rekisteröityjen elintarvikehuoneistojen valvontaa. Lisäksi Lapin aluehallintovirastolle (jatkossa Ruokavirastolle) kuuluu poroteurastamoiden sekä niiden yhteydessä olevien hyväksytyjen elintarvikehuoneistojen hyväksyntä ja valvonta. Valvontaan tarvittava aika riippuu alueella sijaitsevien elintarvikevalvontakohteiden määrästä ja tyypistä.

Ruokavirasto voi käyttää valvonnassa apunaan kirjallisesti valtuuttamia tarkastajia, jotka toimivat tehtävässään Ruokaviraston valvonnassa. He voivat tehdä Ruokaviraston pyynnöstä viranomaisvalvontaa varten tarvittavia tarkastuksia, selvityksiä ja ottaa näytteitä. Näiden tarkastusten ja näytteenoton perusteella tehtävät hallinnolliset päätökset tekee Ruokavirasto. Sivutuotevalvontaan liittyvään näytteenottoon on koulutettu noin 18 valtuutettua tarkastajaa, joista osa voi tehdä myös tarkastuksia.

Sivutuotevalvontaan ja valvonnan ohjaukseen on varattu Ruokavirastossa yhteensä noin 4,5 henkilötyövuotta. Vuoden 2026 alussa tapahtuva läänineläinlääkäreiden siirtyminen Ruokavirastoon lisää henkilöresursseja jonkin verran, mutta koska heidän mukanaan siirtyvät myös aiemmin aluehallintovirastoissa hoidetut tehtävät, säilyvät kokonaisresurssit pääosin ennallaan. Täyttämättömät kunnan- ja valvontaeläinlääkäreiden virat hankaloittavat joillain alueilla sivutuotevalvonnan toteutumista. Sivutuotevalvonnan toimeenpanon resurssien arviointi on haastavaa, koska tehtävä on jaettu monelle sellaiselle taholle, joiden työpanoksesta vain osa kuluu sivutuotevalvontaan.

7 MUUTOKSET SEURAAVIEN VUOSIEN TOIMINTAAN

Aluehallintouudistuksen myötä ympäristöterveydenhuollon tehtävät sekä niitä hoitaneet läänineläinlääkärit siirtyivät vuoden 2026 alussa aluehallintovirastoista Ruokavirastoon. Samalla valvontaorganisaatio muuttui kolmiportaisesta kaksiportaiseksi. Muutos selkeyttää valvontakokonaisuutta, vähentää päällekkäisyyksiä sekä sujuvoittaa ohjausta ja tiedonkulkua, mikä vahvistaa sivutuotevalvonnan yhdenmukaisuutta ja vaikuttavuutta. Uudistus tarjoaa myös mahdollisuuden sujuvoittaa toimintaa ja kehittää tehokkaampia valvonta- ja toimintatapoja. Muutos on tuonut Ruokavirastolle uusia alueellisia tehtäviä, mutta sivutuotevalvonnan osalta työnjako säilyy ainakin toistaiseksi ennallaan. Uudistuksen toimeenpano ja yhteisten toimintatapojen kehittäminen tulee sitomaan kuitenkin resursseja lähivuosina.

Tietojärjestelmien ja valvonnan tulosten raportoinnin kehittäminen on ensiarvoisen tärkeää, koska luotettava perustieto valvonnan toteutumisesta ja tuloksista luo pohjan riskiperusteiselle valvonnan suunnittelulle, sen kehittämiselle ja valvonnan entistä paremmalle kohdentamiselle. Ruokaviraston suunnitelmissa ollut sivutuotevalvonnan

tietojärjestelmän esiselvitys on edelleen toteutumatta, eikä sen aikataulusta ole tällä hetkellä varmaa tietoa.

Ruokavirasto ylläpitää sivutuoteasetuksen edellyttämää kansallista luetteloa sivutuoteasetuksen mukaisesti hyväksytyistä ja rekisteröidyistä laitoksista ja toimijoista. Luetteloiden ajantasaisuudessa on puutteita, sillä kaikki toimijat eivät ilmoita toiminnan muutoksista tai lopettamisesta. Tämän seurauksena luetteloissa esiintyy ei-aktiivisia toimijoita, mikä vaikeuttaa mm. valvonnan suunnittelua ja riskiperusteista kohdentamista. Luetteloiden ajantasaisuuden varmistamiseen olisi tarvetta kehittää toimintatapoja ja keinoja.

Sekä valvojille, että toimijoille suunnattua, selkeätä ohjeistusta pitäisi pystyä lisäämään, koska tällä hetkellä yksittäisten valvojien ja toimijoiden neuvontaan kuluu runsaasti aikaa. Monet kunnaneläinlääkärit tekevät sivutuotevalvontaa melko harvoin, mikä osaltaan vaikuttaa siihen, että valvonta koetaan haastavaksi ja lainsäädäntö vaikeasti hallittavaksi. Kunnaneläinlääkäreiden suorittaman valvonnan laatua ja vaikuttavuutta pyritään parantamaan lisäämällä kirjallista ohjeistusta, sekä järjestämällä viranomaisille koulutuksia mahdollisuuksien mukaan.

Aiempien vuosien tapaan vain Honkajoki Oy haki valtionavustusta raatokeräilytoimintaan vuodelle 2026. Raatokeräilyn tukiosuudet pysyivät ennallaan. Raatokeräilyn kautta käsittelylaitoksiin päätyvien raatojen määrää pyritään arvioimaan vuosittain raatokeräilyn valtionavustuksen määrittämiseksi. Kerättävien märehitijöiden määrät näyttäisivät rekisteritietojen perusteella olevan selvässä laskussa, kun taas sikojen ja siipikarjan määrät olivat lievästi nousseet aiempiin vuosiin verrattuna. Tiloilta noudettavien raatojen vähenemisellä saattaa olla tulevaisuudessa vaikutuksia mm. valtionavustuksen suuruuteen ja eläinlajikohtaisiin tukiosuuksiin, sekä myös raatokeräilytoimijan toimintaedellytyksiin.